

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
Кафедра соціальних технологій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

О.М. Котикова

« _____ » _____ 2021р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«МАГІСТР»

Тема: «СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ, ЯК ІНСТРУМЕНТИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ»

Виконавець: Літвінчук Алла Леонідівна

Керівник: кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальних
технологій Тімкін Іван Федотович

Нормоконтролер: _____ Н. Є. Новікова

Київ - 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра соціальних технологій

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Котикова О. М.

«_____» _____ 2021р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Літвінчук Алли Леонідівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Соціальні програми та проекти, як інструменти реалізації державної молодіжної політики»

затверджено наказом ректора від «13» жовтня 2021 р. № 2246/ст.

2. Термін виконання роботи: з 4 жовтня 2021 р. по 28 грудня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела з соціальної роботи, соціальної психології, сімейної психології, соціального програмування та проектування, психології молоді сім'ї, аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду становлення молодіжної політики, запровадження соціальних проектів для молоді та профілактика розлучень в молодих сім'ях.

4. Зміст пояснювальної записки: вступ, розділ 1 «Теоретичні засади становлення державної молодіжної політики», розділ 2 «Соціальні програми та проекти, як інструменти створення передумов для самореалізації молоді», розділ 3 «Соціальний проєкт профілактики розлучень в молодих сім'ях «Щаслива сім'я – основа подружнього життя», висновки, список використаних джерел та додатки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстрованого) матеріалу: 5 таблиць, 1 рисунок, 1 схема, 10 додатків, презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді.

6. Календарний план-графік

№ п/п	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Обрання теми та наукового керівника кваліфікаційної роботи	Вересень 2021р.	
2	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	Жовтень 2021р.	
3	Визначення актуальності та стану проблеми, яка досліджується	Жовтень 2021р.	
4	Теоретичний аналіз літератури	Жовтень 2021р.	
5	Зібрання необхідних матеріалів та попереднє дослідження	Вересень-листопад 2021р.	
6	Написання кваліфікаційної роботи	Жовтень-грудень 2021р.	
7	Проведення дослідження	Листопад-грудень 2021р.	
8	Подання готової кваліфікаційної роботи на розгляд керівника	Грудень 2021р.	

9	Доопрацювання кваліфікаційної роботи, отримання відгуку керівника, рецензії	Грудень 2021р.	
10	Проходження попереднього захисту	23.11.2021р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	28.12.2021р.	

7. Дата видачі завдання «__» жовтня 2021р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Тімкін І.Ф.

Завдання прийняв до виконання _____ Літвінчук А. Л.

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи: «Соціальні програми та проекти, як інструменти реалізації державної молодіжної політики»: 105 сторінок, 54 використаних джерел, 10 додатків.

СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ, СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ, МОЛОДЬ, ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА, МОЛОДІ СІМ'Ї, ПРОФІЛАКТИКА

Об'єкт дослідження – державна молодіжна політика, як системна діяльність держави.

Предмет дослідження – соціальні програми та проекти, як інструменти реалізації державної молодіжної політики.

Мета кваліфікаційної роботи: проаналізувати вплив соціальних проєктів та програм на розвиток та формування сучасної молодіжної політики України.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати сутність та механізми реалізації державної молодіжної політики;
- визначити концепцію та основні аспекти розробки соціальних програм та проєктів, як інструменту для створення передумов самореалізації молоді;
- створити проєкт для профілактики розлучень в молодих сім'ях.

Методи дослідження: теоретичні методи наукового дослідження (структурно-функціональний, метод систематизації, діалектичний метод, системний); емпіричні (опитування, спостереження, аналіз документів, експеримент); загальнонаукові (аналіз та синтез); соціологічні (теоретичний аналіз та узагальнення матеріалів з наукових літературних джерел); системний аналіз; емпіричні опитування.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні ефективності використання соціальних проєктів та програм для реалізації державної молодіжної політики, та також для розробки соціального проєкту щодо профілактики розлучень в молодих сім'ях.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали даної роботи, сформульовані положення та висновки можуть бути використані в якості теоретичної основи для розробки навчально-методичних матеріалів для підготовки фахівців соціальної роботи. Основні положення соціального проєкту з профілактики розлучень в молодих сім'ях, дозволять удосконалити процеси соціалізації молодих людей, та приділити більшу увагу, щодо вирішення сімейних проблем. Наукові висновки та рекомендації можуть застосовуватись, щодо особистісного та професійного самовизначення майбутніх соціальних працівників.

Матеріали кваліфікаційної роботи рекомендовано застосовувати, щодо особистісного та професійного самовизначення майбутніх соціальних працівників.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-------------------	----------

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....	6
1.1. Сутність, складові та завдання державної молодіжної політики в Україні	6
1.2. Механізми та технології реалізації державної молодіжної політики	14
1.3. Сучасний стан та напрями вдосконалення державної молодіжної політики.....	22
Висновки до першого розділу	27
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ, ЯК ІНСТРУМЕНТИ СТВОРЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ.....	30
2.1. Соціальне програмування, як функція управління державної молодіжної політики	30
2.2. Технології розробки концепцій молодіжних соціальних проєктів та програм для молоді	35
2.3. Рекомендації вдосконалення розробки та реалізації молодіжних соціальних проєктів та програм.....	46
Висновки до другого розділу.....	54
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЄКТ ПРОФІЛАКТИКИ РОЗЛУЧЕНЬ В МОЛОДИХ СІМ'ЯХ «ЩАСЛИВА СІМ'Я– ОСНОВА ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ».....	56
3.1. Загальна характеристика проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»	57
3.2. Практичні рекомендації профілактики розлучень та зміцнення стосунків у молодих сім'ях.....	73
Висновки до третього розділу.....	76
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	83
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Світові тенденції вказують на те що, основним носієм інноваційного потенціалу розвитку є молодь. Сучасна молодь виступає в якості найбільш активної та мобільної соціальної групи, що викликає особливу увагу з боку державних інститутів, яка потребує соціалізації та адаптації. Одночасно, саме молодь розглядається в якості найбільш важливої та перспективної частини суспільства.

Зростаюча роль молодого покоління в усіх сферах українського суспільства сприяє формуванню державної молодіжної політики. Молодіжна політика стала однією з пріоритетних напрямків державної політики в багатьох розвинутих країнах. Стрімкий розвиток інтеграційних процесів у світі активізував накопичення цілого ряду проблем пов'язаних саме з молодим поколінням. Молодь все частіше перебуває у постійному складному становищі, з одного боку постійні реформаційні процеси, які не дозволяють відчувати впевненість власної реалізації в суспільстві. З іншого боку широке розповсюдження тютюнових виробів, наркотичних речовин та алкоголю призводить до виникнення переліку проблем пов'язаних з низьким рівнем життя, безробіттям, соціальною та економічною залежністю від батьків та шлюбно-сімейні проблеми.

Сприятливе становлення молоді можливо шляхом запровадження різноманітних соціальних проєктів та програм, метою кожного з яких є допомога і підтримка молодих людей у вирішенні соціальних проблем та усунення наслідків і запобігання повторному виникненню. В процесі реалізації соціальних проєктів та програм для молоді, формуються компетенції особистісного самовдосконалення: пошук ресурсів, планування подальших дій та відповідальність за них.

Актуальність кваліфікаційної роботи обумовлена тим, що в умовах підвищеної соціальної та психологічної напруженості молоде покоління постійно перебуває в умовах невизначеності та дискомфорту. Тому особливо актуальним на

сьогодні є впровадження ефективних технологій соціальної роботи з молоддю в тому числі і соціального проєкту профілактики розлучень в молодих сім'ях.

Теоретичну основу дослідження проблем, пов'язаних з державною молодіжною політикою та реалізації молодіжних соціальних проєктів та програм, управління ними склали роботи таких вітчизняних науковців: Т. М. Дрідзе, Ж. Т. Тощенко, В. І. Курбатов, Л. Т. Тюптя, В. Б. Луков, В. М. Сафронова, В. Д. Шапіро, Б. Ф. Усманов, С. М. Щеглова та зарубіжних науковців Др. Мілошевич, К. Хелдман, Дж. К. Пінто.

Об'єктом дослідження виступає державна молодіжна політика, як системна діяльність держави.

Предметом дослідження є соціальні програми та проєкти, як інструменти реалізації державної молодіжної політики.

Мета дослідження: проаналізувати вплив соціальних проєктів та програм на розвиток та формування сучасної молодіжної політики України.

Завдання кваліфікаційної роботи:

1. Охарактеризувати сутність та механізми реалізації державної молодіжної політики;
2. Визначити концепцію та основні аспекти розробки соціальних програм та проєктів, як інструменту для створення передумов самореалізації молоді;
3. Створити проєкт для профілактики розлучень в молодих сім'ях.

Гіпотеза дослідження: реалізація соціальних проєктів та програм сприятиме самовизначенню молоді в сучасних умовах та запобіганню певних соціальних проблем.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань було використано такі методи наукового дослідження: теоретичні методи наукового дослідження (структурно-функціональний, метод систематизації, діалектичний метод, системний); емпіричні (опитування, спостереження, аналіз документів, експеримент); загальнонаукові (аналіз та синтез); соціологічні

(теоретичний аналіз та узагальнення матеріалів з наукових літературних джерел); системний аналіз; емпіричні опитування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні ефективності використання соціальних проєктів та програм для реалізації державної молодіжної політики, та також для розробки соціального проєкту щодо профілактики розлучень в молодих сім'ях.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали даної роботи, сформульовані положення та висновки можуть бути використані в якості теоретичної основи для розробки навчально-методичних матеріалів для підготовки фахівців соціальної роботи. Основні положення соціального проєкту з профілактики розлучень в молодих сім'ях, дозволять удосконалити процеси соціалізації молодих людей, та приділити більшу увагу, щодо вирішення сімейних проблем. Наукові висновки та рекомендації можуть застосовуватись, щодо особистісного та професійного самовизначення майбутніх соціальних працівників.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 10 додатків. Обсяг роботи – 105 сторінок. Список використаних джерел включає 54 найменування (викладених на 6 сторінках). Робота містить таблиці, рисунки, схеми.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність, складові та завдання державної молодіжної політики в Україні

Сучасна молодь, відіграє важливу роль у суспільному житті, при цьому залишається недостатньо захищеною частиною населення держави, яка потребує правових, економічних, організаційних умов та гарантій для власного самовдосконалення.

Появу у науковому просторі понять «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика» низка зарубіжних та українських вчених пов'язує із соціально-економічними змінами удругій половині ХХ ст. і відповідно зміною ролі молоді у соціальному прогресі. А вже у 50-60-х рр. розпочався процес виокремлення молоді як самостійної соціальної групи, її самовизначення та самореалізації. Підкреслимо, що процеси демократизації, які активно поширювалися серед країн європейського простору після Другої світової війни, стимулювали появу та розвиток таких особливостей, молодіжної групи, як: «мобільність, динамізм, романтизм, потяг до нового прогресивного життя».

Це зумовило необхідність наукового аналізу молодіжної політики та формування самостійного напрямку у діяльності держави. Паралельно з процесами становлення молоді як самостійної соціальної групи відбувалося і виокремлення в політичній сфері напрямку «державна молодіжна політика». Наприкінці 70-х рр. досліджувана нами тема у більшості розвинених країн світу стала самостійним напрямком державної політики. Це знайшло вияв у прийнятті законів та спеціальних програм, пов'язаних із широкою реалізацією прав молоді у сфері освіти та працевлаштування; вирішення проблем молодих сімей. На початку 90-х рр. минулого століття, заданими ООН, у світі нараховувалися більше 100 держав, які прийняли спеціальні законодавчі акти з питань розвитку та соціального захисту молоді. Близько

90 країн натої час створили на вищому державному рінні органи та структури, які безпосередньо формують та координують ДМП.

Як окремиї напрямки державної політики у країнах Східної Європи молодіжна сфера почала формуватись лише у другій половині 80-х рр. тобто в останні роки існування СРСР. Початком сучасного періоду формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні варто вважати прийняття 15 грудня 1992 р. Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», яка юридично визначила ДМІ як «пріоритетний і специфічний напрям діяльності Держави щодо молодого покоління».

Отже, державна молодіжна політика як складис та багатогранне явище є об'єктом багатьох суспільних наук і відповідно з різноманітних трактувань формуються визначення поняття «державна молодіжна політика»; його змістовне наповнення та співвідношення з такими поняттями як «державне управління молодіжною політикою», «молодіжна соціальна політика», «суспільна молодіжна політика», «асоціальна молодіжна політика» тощо.

В загальному розумінні молодь – це «молоді люди», «молоде покоління», яке не досягло зрілого віку. Одним із перших поняття «молодь», визначив В.Т.Лисовський в 1968 р: «Молодь – покоління людей, які проходять стадію соціалізації та засвоєння, а в більш зрілому віці вже засвоївши освітні, професійні та культурні функції; в залежності від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатись від 16 до 30 років».[23, с. 48]

Молодь традиційно розглядається в науці, як велика соціально-демографічна група, виділена на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення, та обумовлена різними соціально-психологічними якостями. В сучасних умовах молоде покоління є одним із найбільш вразливих верств населення в економічному та соціально-правовому аспектах.

««Молодь» – особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах».[54] Як специфічна соціально-демографічна група молодь

характеризується, не тільки віковими межами, але і місцем яке вона займає в соціальній структурі суспільства, особливостями соціального становлення та розвитку. Це з однієї сторони відрізняє молодь від інших вікових соціальних груп суспільства, а з іншої – допомагає займати своєрідне місце та певну роль в усіх сферах життєдіяльності держави.

«Питаннями про суть поняття «молодь» та її вікових меж, займались такі українські вчені як: А.Карнаух, В.Кулик, М.Перепелиця та ін». [7, с. 224]

Молодь відчуває свою групову приналежність і солідарність точно так, як і представники інших вікових груп. Як соціальна група, молодь відрізняється схожими стереотипами поведінки (стійкі зразки поведінки), способом життя (особливо в повсякденному житті), ціннісними орієнтаціями (колективні, особистісні, соціальні цінності). «Головним, що відрізняє різні вікові групи один від одного, є особливості соціальної поведінки». [5] Основними елементами соціальної поведінки молоді людей виступають потреби, мотивація та очікування.

Молоде покоління в сучасних умовах в більшості опинилося без чітко визначених соціальних орієнтирів. Руйнування традиційних форм соціалізації, заснованої на соціальній зумовленості життєвого шляху, з одного боку, підвищило особисту відповідальність молодих людей за власну долю, поставивши їх перед необхідністю вибору, з іншого – виявило неготовність більшості з них включитися в нові суспільні відносини. На жаль, існуючі економічні та соціальні програми практично не враховують специфічну соціальну позицію молодого покоління в процесі суспільного розвитку. У зв'язку з цим необхідно посилити увагу до соціальних проблем молоді, визначенню засобів, форм, методів і критеріїв роботи з молодим поколінням.

Соціальна незахищеність, недолік уваги суспільства до молодіжних проблем зумовлює цю соціальну групу як дестабілізуючу суспільну силу, а в цей же час на молоді лежить відповідальність за майбутнє країни. І тому «державна політика повинна бути спрямована на використання та збереження творчого потенціалу молоді». [3, С.202-210]

Аналіз різних джерел з проблеми, дозволяє виокремити підходити до визначення сутності державної молодіжної політики.

По-перше, діяльнісний підхід що розглядає державну молодіжну політику, як діяльність держави щодо створення соціально-економічних, правових, організаційних умов і гарантій для соціального становлення та розвитку молодих громадян, найбільш повної реалізації творчого потенціалу молоді в інтересах суспільства.

Основним завданням держави в процесі реалізації державної молодіжної політики є забезпечення можливостей для кожної молодої особистості, отримання досвіду до інформаційних ресурсів, які відкривають нові перспективи для розвитку та професійного становлення особистості в сучасному світі.

«Саме державна молодіжна політика законодавчо визначена в Україні як – системна державна діяльність щодо відносин з особистостями, молодими людьми та молодіжними рухами, що діє в межах законодавчої, судової та виконавчої сфери, яка має на меті створити соціально-правові, організаційні, політичні умови для визначення власних життєвих орієнтирів та планів молодих людей». [8, С.143-150]

«Молодіжна політика здійснюється на українське населення з віковими обмеженнями від 14 до 35 років і не керується походженням, соціальним та майновим станом, расовою і національною приналежністю, статтю, освітою, мовою, релігією, родом і характером діяльності та реалізується органами виконавчої влади України, установами, соціальними інститутами та об'єднаннями молоді».[54]

По-друге, диференційований підхід в якому, враховується та обставина, що молодь, як об'єкт державної молодіжної політики є неоднорідною соціально-демографічною групою населення. Відповідно засоби сприяння та підтримки передбачають диференційований підхід.

На основі урахування соціальних особливостей, інтересів, потреб молодих осіб, виділяються різні групи молоді. Йдеться про такі категорії молоді як сільська та міська молодь, молоді люди числа дітей-сиріт, молоді сім'ї, жертви насилля, студентська молодь, молоді військовослужбовці.

По-третє, правовий підхід. «Основним поняттям, щодо концептуальних засад та практичної діяльності у молодіжній сфері України є законодавче визначення державної молодіжної політики, яке міститься в «Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні»».[54]

Для створення поглибленого уявлення про законодавче визначення суті державної молодіжної політики в Україні, окрім його визначення в Декларації про «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», необхідно звернутися до таких понять як «державна підтримка молоді» і «сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», які містяться в нормативно-правових актах України.

Зміст поняття «державна підтримка молоді», має на увазі створення сприятливих соціальних, економічних, законодавчих, фінансових та організаційних передумов для життєвого самовизначення і самореалізації молоді, розв'язання її нагальних проблем.

«Соціальне становище молоді», розглядається як процес різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства, як системи та сприйняття її як елементу цієї системи.

«Законодавство у сфері молодіжної політики складається з Конституції України, міжнародних договорів та угод, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цього Закону та інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини в цій сфері».[52]

«Мета державної молодіжної політики – створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді у суспільному житті».[32]

Задля повномасштабного розкриття змісту державної молодіжної політики доцільно визначити її основні завдання та напрями.

Головними завданнями державної молодіжної політики в Україні є:

- вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій, щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді;

- підтримка молоді в реалізації її соціально-економічного потенціалу, у тому числі для вирішення житлових питань, питань професійного розвитку, працевлаштування, задоволення освітніх, медичних, культурних та інших потреб;

- координація зусиль всіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю;

- «надання державою кожній молодій людині соціальних послуг для духовного та фізичного розвитку».[54]

Виходячи з завдань основними напрямками державної молодіжної політики є:

- розвиток та захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій;

- створення умов для оволодіння духовними і культурними цінностями українського народу та безпосередньої участі молодих людей у їх відродженні та розвитку;

- формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України;

- «охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий гендерний фон країни».[52]

До принципів Молодіжної політик в Україні слід віднести саме задекларовані на законодавчому рівні тези, а саме:

1) рівності прав дітей та молоді - недопущення надання привілеїв чи встановлення обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, мови, етнічного чи соціального походження, сімейного чи майнового стану, місця проживання або іншими ознаками;

2) участі молоді - створення механізмів та гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації молодіжної політики, повага до поглядів та переконань молоді;

3) обґрунтованості - всі рішення з питань молодіжної політики формуються відповідно до потреб і прагнень української молоді, що визначаються за результатами соціологічних опитувань, статистичної інформації, наукових досліджень з урахуванням національного та міжнародного досвіду;

4) міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії - залучення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи, будь-яких інших заінтересованих сторін до формування та реалізації молодіжної політики.

Визначені підходи до поняття «державна молодіжна політика» надають можливість трактування її у широкому та вузькому значенні.

Широке розуміння державної молодіжної політики передбачає всю безпосередню та опосередковану діяльність держави, її органів всіх владних інституцій щодо соціального становлення та розвитку молодих громадян.

«Вузьке розуміння стосується діяльності спеціально створених структур, відповідальних за молодіжну проблематику, та реалізацію цільових молодіжних програм».[43]

Розглянуті підходи до державної молодіжної політики в Україні ґрунтуються та наступних принципах:

- поєднання державних, громадських інтересів і прав особистості в формуванні та реалізації державної молодіжної політики;

- залучення молодих громадян до безпосередньої участі у формуванні та реалізації політики, програм для молоді та суспільства в цілому;

- забезпечення правової та соціальної захищеності молодих громадян, необхідної для поповнення обумовленого віком обмеження їх соціального статусу;

- надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, охорони здоров'я, професійної підготовки

та працевлаштування, обсяг і якість яких повинні забезпечувати розвиток особистості і підготовку до самостійного життя;

- «забезпечення пріоритету громадських ініціатив в порівнянні з відповідною діяльністю державних органів і установ при фінансуванні заходів та програм, що стосуються молоді».[3, С.84-99]

У сучасній науці вирізняється і інший підхід до вивчення молодіжної політики: організаційний (І. Ільїнський, В. Головенько, М. Перепелиця); розгляд молодіжної політики як механізму, який забезпечує послідовність поколінь (В. Лісовський, В. Чупрунов); розгляд молодіжної політики як сфери соціального проектування (В. Луков); як чинника суспільного розвитку молодих людей (А. Шаронов, М. Головатий) «додаток А». «Для більш глибокого розуміння даного явища розглянемо основні підходи науковців до визначення поняття «молодіжна політика»».[30]

Отже, проаналізувавши основні підходи до сутності поняття «молодіжна політика», можна запропонувати таке її визначення. Молодіжна політика – це комплексний напрям розвитку теоретико-методологічних, науково-практичних, ідеологічних засад реалізації державних програм, спрямованих на інтеграцію молоді у процес державотворення, залучаючи їх інтелектуальний та творчий потенціал у процесі даної діяльності.

До об'єктів молодіжної політики зараховуються громадяни, що мають вік орієнтовно 14-30 років. Основними суб'єктами державної молодіжної політики є: органи державної влади та місцевого самоврядування, молодь, молодіжні громадські організації, різноманітні установи, заклади й організації держави.

Молодіжна політика ґрунтується на таких засадах:

- принцип національної інтеграції та єдності серед молодих людей; необхідність підтримувати та розвивати культурну ідентичність;
- необхідність підтримувати ініціативність і активність молодого покоління, її участь у формуванні політики; розширювати права та можливості молодих людей;

- «підтримувати правову та соціальну захищеність української молоді».[53]

Що ж до структури молодіжної політики, то тут необхідно зауважити, що вона відрізняється одна від одної залежно від рівня (місцевого, регіонального, державного, інтернаціонального). Більш того в формування цих структур включаються найрізноманітніші суб'єкти: органи держави, засоби масової інформації, недержавні організації, молодіжні організації тощо.

«Таким чином, молодіжна політика торкається різноманітних суспільних зв'язків та відносин і досить важко чітко відокремити молодіжну політику від, наприклад, політики в галузі освіти, зайнятості, соціальної політики». [29]

1.2. Механізми та технології реалізації державної молодіжної політики

Важливий чинник ефективного втілення молодіжної політики – робота об'єднань молодих громадян як важливих елементів української політики. Молоді люди України повинні здійснювати активну діяльність у процесі, при якому розробляється молодіжна політика, що становить основу існування молоді. «Через це, спільна діяльність державного владного апарату із об'єднаннями молоді – це основний механізм, здатний забезпечити дієву державну молодіжну політику». [12, С.1-24]

Специфіка сучасних процесів державного будівництва відводить для держави роль координатора щодо молодіжної політики, яку реалізують всі її суб'єкти. Підтвердженням особливої ролі держави є нормативне визначення державної молодіжної політики як системної діяльності держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій та судовій сферах і ставить метою створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу, як у власних інтересах, так і в інтересах України.

Впровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної політики на різних рівнях можливе тільки за умови об'єднання спільних зусиль і координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування й молодіжного представництва. Сьогодні триває процес розроблення та впровадження типових моделей організації єдиного соціально гуманітарного простору в різних видах адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, в яких розвиток молодіжної політики повинен займати пріоритетні позиції.

Таким чином, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування молодіжної політики та її реалізацію, є Міністерство молоді та спорту, яке виконує такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;
- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики, зокрема виховання свідомої та відповідальної молоді (формування національної ідеї);
- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;
- методична підтримка, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду та найкращих практик;
- «фінансування або сприяння у залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів, конкурсів тощо».[52]

Взаємодіючи з молодіжними громадськими консультативно-дорадчими органами, держава залучає інших заінтересованих сторін через Громадську раду при Міністерстві молоді та спорту України.

Регіональний рівень відповідає за реалізацію молодіжної політики в рамках підходів, запропонованих на національному рівні, зокрема в межах Державної цільової соціальної програми «Молодь України». На своєму рівні також можуть бути розроблені та прийняті регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей.

Головними інструментами реалізації молодіжної політики на регіональному рівні може виступити громадська рада як консультативно-дорадчий орган при

обласній державній адміністрації, де може працювати комітет з питань молоді. «Представники місцевих громад використовуватимуть громадську раду, як платформу для обміну думок, напрацювань і досвіду, у тому числі для вироблення стратегії розвитку та пріоритетів молодіжної політики на регіональному рівні, коли необхідно продумати не тільки діяльність, але й фінансування на її здійснення (державний/регіональний/місцевий бюджет; залучення донорських коштів, залучення коштів бізнес-структур, що працюють на місцевому рівні)». [54]

Молодіжна політика в Україні до останнього часу регулювалася та адмініструвалася державними органами. «Напрями, завдання молодіжної політики, форми роботи, обсяги та напрями фінансування формувались адміністративним шляхом. Натомість європейська практика показує, що основне фінансування роботи з молоддю припадає саме на місцеві бюджети». [8]

Показовим є досвід Німеччини щодо залучення до роботи з молоддю представників недержавних інституцій. На сьогодні місцеві комітети у справах молоді на дві п'ятих складаються з представників благодійних організацій.

При такому стані справ створюються не тільки особливі відносини між державними та благодійними організаціями, які надають соціальну допомогу молоді, але й формується певне лобі, яке представляє та підтримує інтереси молоді.

Фінансовий прибуток від впровадження певних ініціатив дозволив укріпити матеріальний базис діяльності недержавних структур соціальної допомоги молоді. «У таких умовах основна функція держави полягає у наданні допомоги молоді в розвитку власної ініціативи, тобто ініціатива «ззовні» усувається, як тільки з'являються власні дієві механізми». [5]

Органи виконавчої влади як суб'єкти державного управління в процесі реалізації державної молодіжної політики використовують наступні механізми:

1. Соціально-політичні механізми – складають принципи, згідно з якими діє виконавча влада. Цей принцип передбачає неухильне дотримання Конституції України, законодавчих актів та встановлення режиму забезпечення прав і свобод молоді. Форма нормативно-правових актів є вираженням державної політики,

особливо молодіжної. Закон полегшить його реалізацію, але це стане можливим лише за умови дотримання всіх його норм.

Демократія – це принцип, який визначає владу народу в управлінні державою, оскільки влада та властива державі демократія сприяють освіті та відповідній демократичній системі.

Відповідно до цього принципу громадяни беруть участь у роботі виконавчих структур, останні звітують перед представницькими установами, громадськістю, контролює їх діяльність.

Гуманізм означає, що людину визначають як найвищу цінність. Основними завданнями є: захистити свою гідність та громадянські права, створити адекватні умови для того, щоб кожен міг вільно та повно виражати свої здібності, не допустити приниження честі та гідності молодого громадянина, щоб з ним жорстоко поводитись. «Принцип гуманності втілюється у спілкуванні та діяльності через індивідуальну допомогу, участь, підтримку та повагу». [30]

2. Організаційні механізми передбачають:

- вживання аналітичних та прогностичних заходів;
- ретельне та всебічне вивчення об'єктів державної молодіжної політики

(ДМП);

- особливості їх психології тощо;
- фактори організованості, об'єктивності у відносинах з підростаючим

поколінням;

- знання положень національних рамок соціально-правового захисту молоді та можливість їх застосування на практиці, доступ до спеціальних знань, зокрема психології, педагогіки, соціології, права тощо.

Є схожість з принципом зв'язків з громадськістю та думкою громадян, але він охоплює більш широке коло соціальних явищ і включає:

- високий рівень доступу до людей; виконавчі органи, включаючи відповідні структури, що працюють з молоддю;

- наявність громадських та інших форм контролю за захистом конституційних суспільних інтересів, громадянських прав і свобод;

- принцип єдності, що включає повноваження, права та обов'язки фахівців у галузі молодіжної державної політики. Це гарантує, що кожен фахівець усіх відповідних структурних підрозділів ДМП буде проінформований про їх завдання, функції та відповідні права, зможе самостійно приймати рішення;

- поділ виконавчих структур ДМП у відносинах по вертикалі повинен мати чітко визначені повноваження та обов'язки; підрозділи та служби, що забезпечують реалізацію молодіжної політики в Україні, повинні встановлювати раціональні зв'язки та інформаційні потоки;

3. «Спеціальні механізми – завдяки складності діяльність виконавчих структур щодо реалізації державної молодіжної політики є цілісною, всебічною та водночас цим принципом перешкоджає обмежений і вузький підхід до вирішення проблем, при цьому будуть враховуватися внутрішні та зовнішні фактори, умови, їх взаємозв'язки та взаємодія». [32] Це необхідна умова, яка вимагає:

- наукового аналізу, соціальної діагностики та організаційно-практичної діяльності;

- диференційований підхід до цілей молодіжної політики вимагає формування представників різних груп населення, вікових груп, поглядів, згідно з якими вони реалізують матеріальні та духовні цінності, навколишню дійсність, без яких неможливо здійснити особливий вплив на свідомість, почуття, волю молодих людей;

- конфіденційність – це принцип, згідно з яким дані про особу молодого громадянина слід тримати в таємниці і не розголошувати, а також слід допускати ситуацію, яка може негативно вплинути на його здоров'я, честь, гідність та соціальний статус. Частково це пов'язано з категоріями молоді, до яких належать об'єкти: соціальні служби для сімей, дітей, молоді, центри обслуговування дітей, тощо.

Важливою технологією ефективної реалізації молодіжної політики є робота молодіжних об'єднань як важливого елемента української політики. «Молодь в Україні повинна брати активну участь у формуванні молодіжної політики».[53]

Отже, організація державного управління у сфері молодіжної політики здійснюється через систему державних органів по роботі з молоддю, соціальні служби та молодіжну інфраструктуру, діяльність яких є законодавчо регламентованою.

Органи управління, реалізуючи свої функціональні повноваження, приймають державно-управлінські рішення зі створення економічних, політичних, організаційних, правових умов реалізації даної політики на всіх рівнях держави.

Молодь, у свою чергу, є не тільки об'єктом впливу, вона бере безпосередню участь у провадженні молодіжної політики, що забезпечує з її боку зворотний зв'язок, відгук на здійснювану державними органами політику.

Відтак відбувається взаємодія різних елементів управління. Необхідно констатувати, що управління реалізацією молодіжної політики, по суті, є управлінням людськими ресурсами – їх доборою, підготовкою, розстановкою, організацією діяльності тощо. З огляду на це, особлива роль у забезпеченні ефективності функціонування системи державного управління належить людському фактору. Це зумовлює необхідність забезпечення сфери професійними кадрами, здатними ефективно діяти в нових умовах нашого суспільства, вміло використовувати перевірений життям вітчизняний і зарубіжний досвід роботи з молоддю.

На практиці можна використовувати різні механізми залучення молоді в процес формування та реалізації молодіжної політики:

1) інформування про рішення та дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, що стосуються молоді, шляхом оприлюднення відповідної інформації на своїх офіційних веб-сайтах, через засоби масової інформації, соціальні мережі та за допомогою інших доступних для молоді засобів та методів комунікації;

2) проведення консультацій, у тому числі електронних, із суб'єктами молодіжної роботи, іншими заінтересованими сторонами, проведення опитувань молоді тощо;

3) налагодження діалогу з молоддю шляхом підтримки молодіжних ініціатив, утворення молодіжних рад, призначення радників з питань молоді, проведення громадських слухань, публічних обговорень, створення робочих груп із залученням суб'єктів молодіжної роботи;

4) забезпечення партнерства між молоддю та органами державної влади і органами місцевого самоврядування на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики, спільного проведення оцінювання ефективності рішень і заходів молодіжної політики;

5) забезпечення представництва молоді у складі консультативно-дорадчих органів, що утворюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування у порядку, визначеному законодавством;

6) «залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації завдань молодіжної політики у порядку, визначеному законом».[54]

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування гарантують дотримання права молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики у порядку, визначеному законом.

Отже, для ефективного функціонування механізмів молодіжної політики необхідно організувати систематичний аналіз проблемних аспектів молодіжного життя та розвивати молодіжні тенденції у відповідних напрямках.

Молодіжна політика – дуже динамічна система, яка змінюється як під впливом зовнішніх факторів (соціально-економічних, політичних змін і тому подібних), так і внутрішніх (зміна цінностей, інтересів, орієнтирів самої молоді). Це, безперечно, має впливати на реалізацію державної молодіжної політики в напрямку підвищення її мобільності. Кожне молоде покоління має свої характерні особливості, потреби та, відповідно, потребує постійної переорієнтації уваги держави. «Державну молодіжну

політику не можна реалізувати раз і назавжди – це повинна бути постійна і системна діяльність держави».[41]

Формування державної молодіжної політики з боку центральних органів влади базується на:

- розумінні важливості того, що молодь становить майже половину населення працездатного віку і тому являє собою найбільш перспективний ресурс подальшого соціально-економічного розвитку, збереження, відтворення й накопичення людського капіталу України;

- визнанні принципів положень, що реалізація ефективної молодіжної політики на усіх рівнях (від національного до місцевого) є актуальним завданням суспільства й держави;

- використанні принципів відкритості, рівності, демократичності, солідарності, та міжгалузевої співпраці;

- координації дій усіх заінтересованих сторін;

- «обов'язкової участі самої молоді з урахуванням національних завдань та передового європейського законодавства».[54]

Сьогодні реалізація ефективної молодіжної політики відбувається в складних суспільно-політичних і соціально-економічних умовах буття держави в цілому, що, відповідно, обтяжує соціальне становище молоді, у значної частини якої посилилися проблеми в основних аспектах свого життя:

– матеріального стану;

– стану здоров'я;

– вищі порівняно з розвиненими країнами рівні смертності від причин, яким можна запобігати;

– забезпечення житлом та працевлаштування;

– доступу до якісних послуг медицини й освіти, що сприяє виникненню почуттів розгубленості, невпевненість у своїх силах, незадоволеності життям тощо.

1.3. Сучасний стан та напрями вдосконалення державної молодіжної політики

Впродовж років незалежності в Україні молодіжна політика, стала пріоритетною складовою державної політики, яка є цілісною системою заходів, спрямованих на створення необхідних умов для свідомого вибору молодими людьми, свого життєвого шляху. В контексті сучасних глобалізаційних процесів, спостерігається якісно новий підхід щодо розуміння державної молодіжної політики. «Державну молодіжну політику, окреслюють як роботу яка здійснюється усіма суспільними інститутами, партіями, громадськими організаціями та іншими інститутами громадянського суспільства, для того щоб інтегрувати та соціалізувати молодь до суспільних процесів».[34, С.70 -77]

На сучасному етапі молодіжна політика досить різноманітна. Вона включає питання соціального захисту, й проблеми праці та зайнятості, забезпечення процесів освіти та виховання, питання медичної профілактики, заходи для молоді так званих груп ризику та багато іншого.

В формуванні та реалізації молодіжної політики беруть участь держава і громадянське суспільство. І хоча обидва чинники в принципі діють в одному напрямі, їх роль у стратегії молодіжної політики є далеко не тотожною.

Виходячи з принципу вченаного В. Крикунова аналізує два види сучасної державної молодіжної політики, а саме:

перший вид – державна молодіжна політика, де суб'єктом є держава в особі її спеціальних органів, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з розвитком людини (освіта, культура, фізичний розвиток, праця, дозвілля тощо). «У держави є можливість опертися у своїй молодіжній політиці на певну ідеологію – систему поглядів, ідей, в яких виражається ставлення до існуючих проблем і протиріч; на систему права, що нормативно закріплює базові параметри ідеального проекту (образу) молодої людини і молоді, що відповідає викликам історії та потребам розвитку людини й суспільства». [37];

другий вид – суспільна молодіжна політика, в якій суб'єктом є різні партії, профспілки, бізнес-співтовариства, ЗМІ, молодіжні об'єднання, самі молоді люди. «Різні суспільні сили можуть будувати молодіжну політику, зважаючи на власні ресурси, молодіжну політику політичних партій, суспільних об'єднань, яка обмежена їх правовими можливостями, але має важливий напрям розвитку, який полягає у тому, що виробляється якась ідеальна модель (нормативний образ) молодої людини, молоді, яку організація (корпорація) прагне представити всьому суспільству як еталон» [32].

Виходячи з різних визначень державної молодіжної політики можна виокремити її основні завдання:

- створити соціально-економічні, політичні та інші необхідні умови для соціалізації молодих людей ;

- приділяти увагу проблемам, запитам, інтересам молоді – не за рахунок решти верств населення;

- координувати зусилля, докладені державними органами, організаціями, партіями, соціальними інститутами, щодо забезпечення умов, яких потребують розвиток і самореалізація молодих громадян;

- «гарантувати соціальну захищеність молодого населення».[29]

Сьогодні, як ніколи раніше важливою є потреба у створенні умов для саморозвитку молоді. Вона потребує, у першу чергу, створення відповідних стартових умов, авансування свого розвитку та життєвого становлення. А тому державні установи, громадські організації, всі, кому не байдужа доля молодих людей, повинні підтримувати інноваційну, творчу діяльність молоді, її громадських організацій та об'єднань. Саме це буде сприяти формуванню в молоді активної громадянської позиції, відчуття своєї значущості для суспільства.

«Сучасна ситуація у державі й суспільстві вимагає негайних заходів, спрямованих на формування стратегії соціально-економічного, політичного й культурного розвитку України, що припускає послідовну реалізацію заходів

довгострокового характеру, які спрямовані на подальше вдосконалення держави, підвищення рівня життя його населення».[10, С.81-92]

Досвід останніх десятиліть переконливо доводить, що політичних і економічних успіхів досягають саме ті держави, які приділяють посилену увагу молоді; що стійкий розвиток демонструють саме ті суспільства, які переглянули традиційні погляди на систему взаємин між поколіннями і на їх значення для політичного й соціально-економічного розвитку. Саме тому в новому тисячолітті стратегічні переваги будуть у тих держав і суспільств, які навчатися ефективно використовувати людський потенціал і, у першу чергу, той інноваційний потенціал розвитку, носієм якого є молодь.

Розвиток демократичної держави із сучасною соціально-спрямованою економікою буде ефективним лише за активної участі молоді. Творчий потенціал і соціальний ресурс молоді є одними із найважливіших складових модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів назріла гостра необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, ретельно вивіреного, науково обґрунтованого і довгострокового плану дій, результати якого стануть відчутні у близькій перспективі. При визначенні загальнонаціональних пріоритетів мають бути враховані інтереси молоді: вона повинна стати активним учасником вирішення завдань, що стоять перед державою і суспільством.

Молодіжна політика є інструментом, що має забезпечити у комплексі стратегічного розвитку країни геополітичну конкурентоспроможність української держави, а також розвиток місцевих громад та суспільства протягом наступних 10-15 років. «Одночасно, традиційна система освіти та виховання молоді, як і державна молодіжна політика та громадські організації, не здійснювали цілеспрямованого виховання самостійної, відповідальної молоді та її підготовки до життя у самоорганізованому суспільстві».[8, С. 143-150]

Нові умови потребуватимуть від кожної молодої людини та її сім'ї мобільності, пошуку нових нестандартних варіантів побудови власного життя.

Пріоритетними мають стати такі напрями молодіжної політики, реалізація котрих надасть молоді можливості для самостійного вирішення проблем, які виникають. Тільки такий підхід буде сприяти поліпшенню якості життя переважної більшості молоді та розвитку країни в цілому. Треба визначити, що ефективна практична реалізація може відбуватися як на всеукраїнському рівні, так і на рівні місцевих громад, що наближені до реальних потреб та участі молоді у їх вирішенні.

Розбудова молодіжної політики має збалансувати державну політику та стати її пріоритетом. Насамперед, необхідно радикально змінити традиційний підхід створення та спрямованості державних та регіональних молодіжних програм та наслідки їх реалізації.

Виходячи з цього, доцільно визначити нові напрями вдосконалення державної молодіжної політики:

1. «Ініціатива молоді – на благо держави», що включає в себе сприяння та підтримку розвитку громадських ініціатив молоді та стимулювання молодіжного самоврядування .
2. «Розширення молодіжної політики», маєтсья на увазі розробка нових технологій роботи з молоддю, залежно від соціальних та вікових відмінностей.
3. «Доступність соціальних установ», являє собою інтеграцію джерел фінансування державної молодіжної політики, посилення ролі економічних важелів залучених ресурсів і оснащення установ молодіжної політики сучасним обладнанням.
4. «Наближення до інтересів молоді» може бути реалізовано за допомогою перепрофілювання діяльності молодіжних центрів з урахуванням сучасних потреб та інтересів молоді та створення сучасної інфраструктури державної молодіжної політики.
5. «Створення інформаційного молодіжного простору» має формуватися за допомогою інтерактивної взаємодії держави та молоді в інформаційних

глобальних мережах, тобто силами самої молоді, створення єдиного інформаційного порталу із всезагальним охопленням молоді інформацією.

- б. ««Діалог з молоддю», повинен відбуватись за допомогою організації зустрічей, «круглих столів» з молодими людьми, та проведення щорічних фестивалів молодіжних ініціатив».[11]

Також важливо не забувати про іноземний досвід реалізації молодіжної політики та можливості його застосування в Україні.

1. Використовуючи досвід США, Франції та Великобританії, посилити роль самоврядування в школах, коледжах, університетах. Цей напрям є актуальним для України, враховуючи значну роль самоврядування у виявленні потенційних лідерів, виробленні у них навичок управлінської роботи з колективом, формуванні майбутньої еліти нації.

2. Скористатись досвідом Німеччини щодо структуризації молодіжної політики за рівнями — загальнонаціональним та місцевим, а також запозичити німецький досвід державної підтримки молодіжного підприємництва.

3. Покращити якісний стан кадрів, що працюють у сфері молодіжної політики, на основі використання досвіду Японії. Необхідність посилення цього напрямку для України зумовлена тим, що на сьогодні в нашій країні не вистачає профільних психологів, соціологів, соціальних педагогів, спеціалістів з медикосоціальних проблем молоді. У значної частини персоналу молодіжних структур відсутні необхідна професійна кваліфікація та практичний досвід. Для цього необхідно вирішити наступні завдання: визначити потребу в підготовці, перепідготовці й підвищенні кваліфікації кадрів для сфери молодіжної політики; здійснювати відбір фахівців для формування резерву керівників організацій і установ, їх навчання та стажування; розширити обсяги підготовки необхідних фахівців в освітніх установах вищої, середньої та додаткової професійної освіти; удосконалити методики оцінки та атестації персоналу.

4. Надалі із розвитком місцевого самоврядування в Україні слід більш детально проаналізувати можливості застосування основних елементів громадівської моделі молодіжної політики, що є діючою у Великобританії.

Отже, найважливішими чинниками нових підходів роботи з молоддю є:

- активність самої молоді, пов'язана з розширенням потенційних можливостей в її соціальному становленні;

- реалізація потреб кожної вікової групи молоді (14-16 років, 17-19 років, 20-24 роки, 25-35 років);

- формування цільових проєктів і програм на державному, регіональному та місцевому рівнях, підтверджених нормативною базою, механізмом державної підтримки, фінансовими засобами.

Таким чином, напрями удосконалення державної молодіжної політики України вимагає проведення системних фундаментальних та прикладних досліджень молодіжного середовища, молодіжного та дитячого руху і внесення пропозицій стосовно розроблення економічних, соціальних, організаційно-правових механізмів здійснення цієї політики, вирішення нагальних проблем молодих людей.

У цьому напрямі значних позитивних зрушень можна досягти наступним шляхом:

- розширення наукових досліджень із питань соціалізації молоді, проблем реалізації державної молодіжної політики, здійснення моніторингу соціального становища молодих людей;

- вивчення інтересів, запитів, настроїв та уподобань молоді з урахуванням її диференціації за соціальним становищем, статусом, місцем проживання, віковим розподілом;

- активного використання соціальних мереж як важливого ресурсу в розвитку системи інформування молоді.

Висновки до першого розділу

Проаналізувавши сутність, механізми реалізації, та основні принципи молодіжної політики можна зробити такі висновки.

По-перше, на наш погляд, під молодіжною політикою розуміємо комплексний напрям розвитку теоретико-методологічних, науково-практичних, ідеологічних засад реалізації державних програм, спрямованих на інтеграцію молоді у процес державотворення, залучаючи їх інтелектуальний та творчий потенціал у процесі даної діяльності.

Основними складових молодіжної політики є:

- інтеграція молоді у процес формування політики розвитку;
- громадянське представництво молоді на рівні місцевих громад залучення молоді до процесу реалізації проєктів щодо розвитку;
- розвиток у молоді компетентнісних якостей, необхідних для формування та реалізації політики розвитку суспільства.

По-друге, українському суспільству притаманний процес інтеграції до світового співтовариства, що має важливе значення для політичної, економічної, культурної, соціальної сфери.

По-третє, реалізація ефективної молодіжної політики відбувається в складних суспільно-політичних і соціально-економічних умовах буття держави в цілому, що, відповідно, обтяжує соціальне становище молоді. «У значної частини якої посилилися проблеми в основних аспектах свого життя: матеріального стану; стану здоров'я, забезпечення житлом, працевлаштування, доступу до якісних послуг медицини й освіти, що сприяє виникненню почуттів розгубленості, невпевненість у своїх силах, незадоволеності життям».[13]

Реальним шляхом розв'язання основних життєвих проблем молоді в нинішніх умовах стає якомога повніше її залучення до процесу реформування соціально-економічної та політичної сфер буття країни.

Молодіжна політика протягом декількох десятиліть є одною з найбільш актуальних об'єктів досліджень. Передумовами для цього є не тільки явища інтеграції, а і залежне становище соціуму від своїх якісних показників – молодих

особистостей. Саме вони – рушійне джерело, що спричиняє суспільний розвиток за рахунок впливу на створення та прогрес держави, та ефективна і дієва передумова для формування суспільнополітичних явищ. На зрізі сучасної соціально-економічної ситуації повноцінна інтеграція молодих особистостей у соціальне середовище і є пріоритетом серед напрямків динаміки державної управлінської та адміністративної діяльності.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ, ЯК ІНСТРУМЕНТИ СТВОРЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

2.1. Соціальне програмування, як функція управління державної молодіжної політики

Державна молодіжна політика здійснюється на основі певного плану дій, що становить послідовність практичних заходів та певних механізмів реалізації. Таким механізмом може стати соціальне програмування, що розглядається як одна з функцій управління державної молодіжної політики. «Його завдання полягає у комплексному використанні всіх елементів соціальної політики держави для досягнення поставленої мети. Соціальне програмування передбачає формулювання цілей, а також визначення матеріальних і фінансових засобів їх реалізації».[1]

Об'єктами соціального програмування можуть бути регіони або території, галузі соціальної сфери, окремі групи населення тощо. Зрозуміло, що коли об'єктом програми є соціальна сфера, то мова йде лише про соціальні програми.

Програма є найбільш придатною формою реалізації молодіжної політики у разі виникнення або загострення певної соціальної проблеми (виникнення «раптової бідності» зниження платоспроможності населення у разі значного зростання тарифів, масового безробіття у зв'язку з економічним спадом тощо), необхідності розв'язання проблем «цільових» категорій населення (дітей-сиріт, осіб з інвалідністю, багатодітних сімей тощо) або конкретних територій.

Соціальне програмування, як засіб державного регулювання набуло значного розвитку у 50-х роках ХХ століття. У радянській економічній літературі 1970-х років, наведено визначення програми як взаємоузгодженого комплексу заходів різноманітного характеру, спрямованих на досягнення однієї або декількох цілей плану. [6]

Дуже близьким за значенням до терміну «програма» є термін «проект». Проект як правило визначають, як комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для

досягнення певних цілей програми. Якщо проєкт спрямований на досягнення соціальних цілей таких як: вдосконалення або реформування соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, тощо, тоді мова йде про соціальний проєкт. «Проєкт» відрізняється від «програми» більшою структурованістю, обов'язковою визначеністю термінів початку та закінчення проєкту(програма може мати початкову дату, але не мати конкретної дати закінчення), обмеженістю ресурсів(обсяг ресурсів визначається на проєкт в цілому з розбивкою на конкретні етапи та види робіт). «Проєкт, відмінно від програми, як правило, має вищий рівень інноваційності».[9, С.140 - 144]

«В державних програмах, які в наш час є одним із основних інструментів вирішення соціальних завдань, використовуються конкретні напрямки державної молодіжної політики, яка реалізується в формі стратегій та конкретних цільових соціальних програм».[18]

Зазвичай виокремлюють два основні види соціальних програм: програми державної допомоги та програми соціального страхування. Процес соціального програмування та саму «соціальну програму» варто розглядати з точки зору системного підходу – загальнонаукової методології наукового дослідження та моделювання різноманітних об'єктів, як систем. Системний підхід – дозволяє представити молодіжну політику, як підсистему соціальної політики держави та застосувати принципи прикладного системного аналізу для розробки та оцінки соціальних програм.

Таким чином, соціальна програма, являє собою систему, тобто певну сукупність предметів та процесів, які називаються компонентами та взаємопов'язані і взаємодіють, утворюючи ціле з такими якостями, що не притаманні окремим його компонентам. Результатом соціального програмування, як правило є покращення рівня або якості життя певних груп населення.

Як будь-якому системному об'єкту «соціальній програмі» притаманні такі властивості: цілісність, ієрархічність та інтегративність. Цілісність – це властивість, яка полягає у тому, що зміна будь-якого компоненту системи впливає на всі інші компоненти та призводить до зміни системи в цілому; і навпаки будь-які зміни

системи позначаються на всіх її компонентах. Ієрархічність системи, полягає у тому, що її можна розглядати як елемент системи, а кожен її елемент у свою чергу, є системою. «І нарешті, інтегративність – означає, що система характеризується властивостями, яких не мають її окремі елементи, і навпаки – елементам притаманні властивості, відсутні у цілісної системи».[19, с.16]

Соціальну програму, як системний об'єкт можна представити у вигляді схеми («додаток» Б). Входи (ресурси) програми – це компоненти, що надходять із середовища. За допомогою входів, відбувається вплив середовища на програму. Виходи, або кінцевий результат програми – компоненти, які передає програма зовнішньому середовищу. За допомогою виходів, соціальна програма, впливає на середовище.

Кожна соціальна програма виконує свою функцію та має власну мету. Функція задається системі ззовні та показує, яку роль ця система виконує по відношенню до більш загальної системи. Ціль соціальної програми, виходячи з системного підходу, це бажаний стан її виходів, а саме покращення рівня якості життя населення чи окремих його груп.

Соціальна програма, як будь-яка система має певний склад. Компоненти соціальної програми – це певні дії або заходи, які мають певні зв'язки. Зв'язки разом із компонентами визначають стан і структуру програми. «Структуру програми, таким чином, можна уявити як сукупність компонентів та їх внутрішніх зв'язків».[20]

Оскільки об'єктом даного дослідження є державна молодіжна політика, то потрібно визначити поняття «Державна молодіжна програма». Держава, виходячи з об'єктивної необхідності або власних інтересів є ініціатором впровадження певних соціальних та молодіжних програм.

Узагальнюючи визначення «програма» та «соціальна програма», розглянемо поняття «державна молодіжна програма». ДМП розглядається – як система взаємопов'язаних дій або заходів, спрямованих на покращення рівня або якості життя молоді, яка ініціюється державою і базується на розподілі коштів у системі державних фінансів.

Методологією розробки державних соціальних та молодіжних програм є органічна єдність розробки специфічних методологічних принципів та підходів, а також системи показників, що використовуються у процесі та позначають завдання та цілі соціальних програм.

Під соціальною активністю державних молодіжних програм, ми розуміємо позитивний сукупний результат, отриманий молоддю від впровадження органами влади соціально-орієнтованих технологій направлених на забезпечення інтересів суб'єктів державної молодіжної політики та задоволення соціальних потреб молоді та її розвиток.

Окрім того, актуальність соціального програмування пов'язують із погіршенням стану сучасної цивілізації, у якій зростає соціальна небезпека, і тому виникає необхідність впровадження проектного підходу для випробування нових ідей і технологій. «Соціальне програмування не просто сприяє розвитку сучасного суспільства, але є неодмінною функцією управління державної молодіжної політики».[21,с. 56]

Соціальне програмування, як функція управління державної молодіжної політики базується на таких принципах:

1. Принцип єдності економіки та політики. Основна мета полягає у виконанні вимоги, згідно з якою розробники програм мають виходити з цілей політики, сформульованої суб'єктами управління. Соціальні програми мають бути узгоджені з економічними можливостями держави.

2. Принцип наукової обґрунтованості та прийняття рішень. Він означає необхідність врахування дії всієї системи законів розвитку суспільства. Цей принцип передбачає глибоке вивчення і практичне використання досягнень сучасної науки.

3. «Принцип поєднання загальних та локальних інтересів. Передбачає необхідність узгодження інтересів різних класів, соціальних груп, суспільства в цілому з метою уникнення підвищення соціальної напруги у суспільстві».[22]

Соціальні програми, як і всі інші види програм (економічні, науково-технічні, екологічні та ін.), можна класифікувати за певним комплексом класифікаційних

ознак. Класифікувати соціальні програми можна за різними критеріями: спрямованістю, територіальним масштабом, термінам дії та рівнем комплексності. «Додаток В»

«Окремий вид програм складають Державні цільові програми — «комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням»».[54]

Державні програми також розрізняються за такими складовими:

1. Проблема, яку вирішує програма. Основні проблеми, на які спрямована більшість соціальних програм — це імовірні соціальні ризики. Друга проблема — це збідніння, що не пов'язане із втратою заробітку. Ще одна група проблем — наслідки стихійного лиха, екологічної катастрофи тощо. Такі події не можна передбачити і вони не залежать від особи.

2. Коло осіб, охоплених даною програмою. Поширення програми на населення країни визначаються її економічними можливостями та проблемами, які вона вирішує. Так, програми можуть поширюватися лише на громадян країни чи на всіх її мешканців, на тих, хто працює за наймом, або на всі категорії економічно активного населення, на окремі соціальні групи — бідне населення, сім'ї з дітьми, пенсіонери, інваліди тощо.

3. Принципи надання допомоги. Є два основних принципи надання соціальної підтримки: універсальний та адресний. Універсальний принцип передбачає надання допомоги всім особам, на яких розповсюджується програма внаслідок настання певних обставин: досягнення пенсійного віку, хвороба, втрата роботи тощо. Адресний принцип означає спрямування допомоги певним контингентам населення.

4. Джерела фінансування програми. Здійснюється в Україні з таких трьох джерел:

- державного бюджету;

- коштів місцевих бюджетів;

- «державних цільових фондів (Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань)».[51]

«Основним органом, що керує здійсненням державних соціальних програм в Україні, є Міністерство соціальної політики». [51] Воно є «головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей».

Отже, соціальне програмування, на основі концептуального аналізу ситуації створює ідеальний образ бажаного майбутнього, виявляє тенденції розвитку, планує зміни, що в результаті оптимізує розвиток державної молодіжної політики та зменшує прояв небажаних тенденцій. Соціальне програмування повинно бути спрямоване на покращення наявних соціальних явищ, загалом соціальної інфраструктури сучасного суспільства, розв'язання проблем соціально незахищених категорій населення шляхом розроблення проєктів та втілення їх у реальність.

2.2. Технології розробки концепцій молодіжних соціальних проєктів та програм для молоді

«Основною метою соціального програмування, як специфічної функції управління державної молодіжної політики Т. Костева називає створення проєктів». [48]

Як зазначає, О. Безпалько проєкт розглядається як сукупність взаємопов'язаних дій із чітко визначеними датами початку та завершення роботи, які потребують залучення спеціалістів і ресурсів для досягнення певних цілей. Дослідниця переконує, що проєкт містить концептуально-методологічну основу

(опис ініціативи, її історико-культурний зміст, гіпотези, актуальність новизни і можливі наслідки) і системно-організаційну частину (опис конкретних етапів і механізмів реалізації проєкту). «Він завжди реалізується в певному соціальному, територіальному й часовому просторах, тому в будь-якому разі сприятиме змінам у соціальному середовищі». [44]

У контексті нашого дослідження цікавою є думка В. Шкуро щодо аналізу передумов виникнення соціального програмування. До них автор відносить такі:

- потребу у реалізації соціальної креативності;
- соціальну необхідність у задоволенні соціальних потреб окремих індивідів і подоланні стихійного неконтрольованого розвитку соціальних процесів;
- суспільну потребу у розвитку соціальних об'єктів або соціальних систем, цілеспрямованій зміні їхніх властивостей і характеристик;
- потребу у створенні мінливих соціальних систем, що відрізняються внутрішньою збалансованістю й гармонізацією відносин з іншими системами;
- соціальну необхідність у планомірному, прогнозованому, заздалегідь передбаченому та керованому розвитку соціальних об'єктів, процесів і систем;
- «соціальну потребу в зниженні рівня неорганізованості і нестабільності сучасного суспільства».[42]

Ключовим для нашого дослідження є поняття молодіжні соціальні проєкти – це сконструювання послідовності дій направлених на роботу з молоддю, основною метою якого є створення ідеального образу, для вирішення або мінімізації проблеми. В рамках організації молодіжних соціальних проєктів є сприяння підвищенню соціальної активності молодого покоління, а також є одним із способів участі в суспільному житті шляхом практичного вирішення соціальних проблем.

Соціальні проєкти відіграють важливу роль для всі вікових категорій молоді. Варто відмітити, що молодіжні проєкти можуть бути досить різноманітні. Вони дозволяють збільшити зайнятість активного прошарку населення: визначитись з профорієнтацією; залучення в інноваційну та наукову діяльність; міжкультурна

взаємодія; розвинути власні цінності; допомога у складних життєвих ситуаціях та проблемах.

В наш час активно розвивається молодіжна політика, як окремий напрям державної соціальної політики. На нашу думку основна ціль державної молодіжної політики – це підтримка автономії та добробуту молоді, їх доступу до гідних умов життя. «Важливість загальнодержавних молодіжних проєктів та програм полягає у тому, що завдяки ним концептуальні положення та норми законодавства перетворюються у конкретні справи, які стосуються молодих громадян».[34]

Як правило, молодіжна політика реалізується через соціальні програми з допомогою доповнення соціальних проєктів. Під молодіжними соціальними програмами розуміємо, набір заходів, розроблених соціальними службами або організаціями з ціллю залучення молодих громадян, розвитку їх потенціалу та вирішення проблем суспільного характеру.

«В основу розробки соціальних молодіжних проєктів, мають бути покладені чіткі параметри, такі як: багатовекторність розвитку та суперечливість соціального об'єкта; суб'єктивні очікування та прогнозування від реалізації проєкту; критерії оцінки соціального об'єкту».[1]

Для підготовки соціальних проєктів необхідно концентрувати увагу на основній меті; орієнтуватися на досягнення конкретного результату з урахуванням головних питань (принцип мінімальних зобов'язань); урахувати можливості невдалого експерименту з перевірки ідей; впроваджувати оригінальні ідеї під час розроблення проєкту. Окрім того, необхідно звертати увагу на особливості розвитку держави на певному етапі, аналізувати та враховувати власний історичний досвід.

Таким чином, при розробці будь-якого молодіжного соціального проєкту або програми слід дотримуватись певної процедури, для забезпечення індивідуального підходу, що підвищує якість та результативність роботи та сприяє взаємодії між всіма суб'єктами задіяними в розробці соціальної програм та проєктів.

Необхідність розробки соціальних проєктів та програм, в першу чергу зумовлена наявністю певної соціальної проблеми. Проблема формулюється на основі

результатів моніторингових досліджень стану певного об'єкта або як очікуваний результат запроваджених дій. Вибір проблеми, на розв'язання якої буде спрямований проєкт чи програма, залежить від пріоритетів державної молодіжної політики та напрямів її реалізації.

Процедура розроблення соціальних проєктів складається з кількох основних етапів:

- виявлення та формулювання проблеми;
- визначення пріоритетів та цілей;
- вибір інструментів молодіжної політики(формулювання альтернатив);
- «перетворення альтернатив у конкретні плани».[6, с. 13]

А саме процес розробки та реалізації передбачає послідовне виконання наступних робіт: розробка концепції проєкту; оцінка життєздатності проєкту; планування проєкту; складання бюджету; захист проєкту; попередній контроль; етап реалізації проєкту; корекція проєкту за підсумками моніторингу; завершення робіт і ліквідація проєкту.

Народження задуму вирішення соціальної проблеми є основою майбутнього проєкту. Соціальне програмування виходить з усвідомлення соціальної потреби. Звідси витікає постановка мети проєкту, його конкретні риси, що підлягають плануванню.

Виділення актуальної проблемної ситуації в середовищі та її детальна характеристика є поштовхом для розробки соціального проєкту для її вирішення. Це підготовчий етап над створенням соціального проєкту для молоді, який передбачає виокремлення певної соціальної проблеми з метою попередження її поширення серед молодих людей або її усунення.

«В основі процесу програмування лежить аналіз суспільної потреби. Вона може бути і очевидна, і прихована, тому цей початковий етап припускає пошук, пов'язаний з визначенням її сутності». [7] Далі на цій підставі формулюються цілі проєкту, проводиться збір необхідної інформації, щоб визначити завдання для програмування(воно встановлює параметри, яким повинен відповідати проєкт).

«На завершальній стадії проектування ухвалюється рішення. Воно виступає у вигляді конкретної програми дій, яка в заданих параметрах намічає ті або інші засоби досягнення поставленої мети за наявності певних обмежень. Рішення містить також можливі варіанти, терміни, основні етапи і послідовність операцій». [9]

Отже, розроблення соціальних проєктів починається з поглибленого аналізу ситуації та визначення того, що саме необхідно змінити. Відповідно, інформаційну базу формують, виходячи з сутності проблеми, особливостей груп населення, на які передбачається спрямувати програмні заходи. Як першочергові мають бути визначені ті проблеми, що наразі найбільше загрожують соціальній та національній безпеці. Якщо параметри соціального розвитку досягають критичних значень, зростає соціальна напруга, постає загроза соціального вибуху, то такі проблеми потребують негайного вирішення, навіть за рахунок інших напрямів молодіжної політики. Другими за чергою мають бути проблеми, розвиток яких може загрожувати соціальній та національній безпеці у близькому майбутньому.

Етап розробки концепції соціальних програм та і власне, соціального проєкту. На даному етапі підготовки соціального проєкту важливо обґрунтувати необхідність його проведення, актуальність на сьогоденній момент і в перспективі. Головним завданням цього кроку є чітка постановка соціальної проблеми в середовищі молодих людей і причини її появи. «Також важливо на цьому етапі чітко сформулювати мету – що ми маємо отримати в результаті його проведення, та поставити конкретні завдання. «Концепція проєкту містить його основні положення, представлені в певній системі, призначення якої полягає у визначенні кінцевої мети проєкту і виявленні можливих шляхів її досягнення»» [13].

Концепція соціальних проєктів містить інформацію про актуальність, мету і завдання, зміст передбачуваної діяльності, правове, економічне, організаційне обґрунтування проєкту, очікувані наслідки його здійснення.

Адекватність соціальних проєктів може бути визначена й оцінена тільки тоді, коли будуть конкретно сформульовані її цілі та завдання (бажано у вигляді кількісних показників) та визначені строки реалізації. Вибір кількісних показників оцінювання

ефективності вирішення проблеми (функціонування проєкту) і саме оцінювання не завжди є простим. Однак, якщо проблема добре усвідомлена та чітко сформульована, то труднощі практично не виникають.

Для узгодження цілей всіх рівнів потрібен жорсткий економіко-логічний аналіз. Досягнення цілей має бути контрольованим за допомогою певних індикаторів. Індикатори, що використовуються для контролю виконання соціального проєкту, повинні:

- якнайкраще відповідати природі сфери дії програми або проєкту;
 - охоплювати всі без винятку результати, що очікуються від здійснення програми;
 - забезпечувати (наскільки це можливо) кількісне вимірювання досягнення поставленої мети;
 - мати чітко визначений об'єкт охоплення (контингент населення, тощо).
- Завдяки реалізації вищезазначених умов вимірювані цілі соціального програмування перетворюються в очікувані результати.

«Актуальність соціального проєкту – це обґрунтування значущості для суспільства (молоді) соціальна проблема, пов'язаний з виявленою соціальною проблемою, вирішенню якої покликаний сприяти проєкт».[19]

Мета соціальних програм та проєктів є результат, який має бути досягнутий в ході реалізації. Для постановки мети слід дотримуватися наступних вимог:

- мета повинна бути досягнута в рамках даного проєкту;
- мета повинна формулюватися як безумовна;
- мета повинна передбачати підсумковий результат;
- «при розробці проєктів, що припускають отримання прибутку, формулювання цілей повинне передбачати можливість їх кількісної оцінки за обсягами, термінами, розмірами прибутку» [52].

Завдання соціального проєкту – мета, до якої прагнуть, якої хочуть досягти, завдання – це наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи. Окрім цього, завдання означає доручення; питання, що вимагає знаходження рішення за

відомими даними з дотриманням певних умов; успіх, удача. Ці значення слова поєднуються в розумінні завдань соціального проєкту. Завдання соціального проєкту – конкретні дії, які належить здійснити. Завдання прямо витікають з мети проєкту. Конкретність і досяжність результату реалізації – відмінна сторона і головна вимога до формулювання завдань.

Завдання формулюються відразу після мети, оскільки через них остання і набуває своєї конкретності. Прийнято використовувати для представлення завдань граматичні конструкції з дієсловом у формі інфінітива доконаного виду. Визначаючи завдання, слід дотримуватися чіткості їх викладу і враховувати реалістичність їх виконання.

У подальшому формується система заходів, необхідних для досягнення завдань проєкту, визначається адресність цих заходів (хто і коли має їх виконувати), у разі необхідності будується графік реалізації. Заходи, передбачені програмою, повинні задовольняти таким вимогам:

- мати конкретний, а не загальний характер;
- окреслювати базову структуру і стратегію програми, уникати визначення детальних заходів;
- «обов'язково ув'язуватися з визначеними цілями та забезпечувати їх досягнення». [51]

На цьому етапі визначається необхідне забезпечення соціального проєкту. При цьому розрізняють такі види забезпечення: інформаційне, програмне, технічне, організаційне, фінансове, правове, методичне. Для виконання кожного проєкту визначаються організаційні структури, передовсім створюється цільова оргструктура для реалізації та контролю за його впровадженням.

Постановка мети і завдань проєкту дозволяє його розробникам систематизувати попередній задум і описати в єдиному ключі зміст заходів і дій, які складають соціальний проєкт.

Зміст передбачуваної діяльності включає опис заходів, які мають бути проведені в рамках соціального проєкту для досягнення поставлених завдань, а в кінцевому результаті й запланованої мети.

Для розробки соціального проєкту та його подальшої реалізації потрібно створити команду, яка здатна активно висувати ідеї щодо вирішуваної проблеми, а потім прийняті рішення втілювати в життя. «Для створення такої групи потрібно провадити набір фахівців, творчих особистостей, провести інструктаж з вирішуваної соціальної проблеми». [48, с. 56] Слід сформулювати норми і правила спілкування та взаємодії в команді для того, що уникнути конфліктів і бути готовими співпрацювати протягом всього часу розробки та реалізації проєкту для молоді. Для злагодженої ефективної роботи проєктної групи над створенням і реалізацією запланованих заходів потрібно визначити обов'язки для кожного члена команди та провести інструктаж відповідно до них.

Обґрунтування про'кту. Обґрунтування соціального проєкту характеризує його реалізацію в правовому, економічному, організаційному планах.

Правова форма соціального проєкту регламентує відносини з існуючою організацією, яка здійснюватиме реалізацію проєкту (на яких засадах відбуватиметься співпраця) або ж відображає створення нової організації спеціально для реалізації проєкту. «В останньому випадку слід виходити з правових норм Цивільного кодексу України, які регламентуються в розділі 7 статтями 50-112». [54]

Фінансове обґрунтування повинне включати базові розрахунки необхідних засобів, фіксувати модель фінансування і його джерела.

У концепції соціальних проєктів фінансові розрахунки представляються в узагальненому вигляді, докладна інформація по бюджету подається в додатку, де також указуються умови і порядок залучення засобів. Концепція повинна відобразити поетапний розподіл фінансування, вказуючи джерела їх надходження та умов, під які видаються гроші.

В організаційному обґрунтуванні проєкту характеризуються учасники його реалізації та їх функції; місце і час здійснення проєкту; необхідні матеріально-технічні, інтелектуальні і інші ресурси.

«В цілому обґрунтування проєкту покликане показати, що соціальний проєкт реальний для виконання: є необхідні ресурси, є люди, які зможуть здійснити цілі проєкту, є необхідні правові і фінансові передумови для того, щоб досягти кінцевих результатів». [49]

Очікувані наслідки. Метою будь-якого соціального проєкту є зміна поведінки, яка є соціальним наслідком, до якого приведе реалізація проєкту. Для того, щоб здійснити суттєві зміни в молодіжному середовищі, оцінити рівень виконання поставлених задач, їх потрібно чітко розуміти.

Але на практиці відбувається не лише пряме досягнення мети, яка має самостійну соціальну значущість, одна очікувана зміна, а й супутні або спричинені нею. Тому потрібно розглянути соціальний простір, в якому реалізується проєкт і спрогнозувати всі можливі наслідки. Варто зіставити позитивні і негативні наслідки і переконатися, що перші виявляться важливішими за другі, зможуть їх нейтралізувати або істотно зменшити їх масштаби.

Важливими етапами розробки соціальних проєктів є організація дослідницької роботи з прогнозування соціальних та економічних наслідків нововведення і проведення соціальної експертизи. Вони складають основу оцінки життєздатності проєкту.

Іноді негативні наслідки проєкту в соціальній сфері розкриваються після того, як він почав успішно працювати, і виникає немало труднощів при визначенні того, чи варто було починати проєкт.

Розробка системи оцінок результативності проєкту. Цей етап розробки соціального проєкту передбачає створення системи критеріїв, відповідно до яких будуть оцінюватися всі проведені заходи, інформаційна кампанія та реалізація соціального проєкту загалом.

Життєздатність соціального проєкту. Завдання оцінки життєздатності проєкту – передбачити успіх і виявити ступінь ризику. «Оцінюючи життєздатність проєкту, потрібно з'ясувати особливості соціального середовища, в якому планується його реалізувати».[44]

«Життєвий цикл проєкту» – період часу з моменту його появи до остаточної реалізації. У такому сенсі проєктний цикл являє собою схему або алгоритм, за допомогою якого відбувається встановлення певної послідовності дій при розробці та впровадженні проєкту.

Життєвий цикл проєкту можна розділити на мікроцикли:

- аналіз ситуації;
- розроблення концепції проєкту;
- планування проєкту;
- його реалізація;
- корекція проєкту по підсумкам моніторингу;
- оцінка результатів та підведення підсумків проєкту. «Додаток Г»

Планування соціального проєкту. Наступний етап роботи над проєктом складає його планування, завдання якого – визначити перелік і порядок заходів щодо реалізації проєкту. «Тут концепція поєднується з організаційними діями: відбираються заходи відповідно до завдань, визначається етапність для досягнення результату, роботи ув'язуються з ресурсами, встановлюються терміни, відповідальні виконавці, визначаються об'єми фінансування, фіксуються контрольні стадії і кінцевий результат».[1]

Найпростіший план будується як таблиця, в якій рядки відображають зміст діяльності, а стовпці – її параметри. Приклад плану-графіку соціального проєкту представлено на «Додаток Д».

Такий план-графік має бути відомий кожному, хто причетний до підготовки та реалізації соціального проєкту. «При плануванні соціального проєкту варто дотримуватися декількох правил, а саме правил ресурсів, часу, місця, наслідків».[41]

Правило ресурсів: ресурси, які можна не використовувати без шкоди для досягнення мети, не слід використовувати.

Правило часу: якщо проєкт виходить за межі середньострокового планування, його доцільно розділити на декілька послідовних проєктів.

Правило місця: якщо проєкт не може бути здійснений за єдиним стандартом на великій території, то краще розділити його на локальні проєкти, визначаючи свої стандарти і підходи для кожної групи однорідних територій.

Правило наслідків: оскільки всякий проєкт має позитивні і негативні наслідки, потрібно прагнути до мінімізації негативних і максимізації позитивних наслідків його реалізації.

Розрахований за часом, ресурсам і витратам план виступає як управлінський засіб здійснення проєкту і контролю за його реалізацією. В інвестиційних проєктах це також важлива частина бізнес-плану, який розглядається потенційним інвестором.

План поєднує масив діяльності і комплекс ресурсів, а оскільки обидва мають чіткий кількісний вираз, є можливість формалізувати роботу за проєктом і застосувати управлінські алгоритми. «Конкретизація плану ведеться різними способами, у тому числі і перекладом його позицій в графічну форму». [33]

Складання бюджету. Орієнтиром в тому, як вести складання бюджету, виступлять рекомендації по складанню бізнес-планів. Таких рекомендацій багато, але технологічно вони близькі.

Якщо джерело фінансування соціального проєкту є змішаним, то необхідно розрахувати рух засобів по кожному джерелу окремо і в зв'язку з іншими джерелами. Важливо не забувати про відмінність вимог до бюджету і можливостей організацій, що збираються фінансувати проєкт.

У малих і мікропроєктах досить скласти кошторис витрат з вказівкою джерел надходження фінансових засобів.

Етап розроблення соціального проєкту завершує формування документа — проєкта-програми, що містить такі елементи:

1. «Аналіз ситуації та обґрунтування актуальності проблеми, на розв'язання якої спрямований соціальний проєкт.

2. Цілі програми.

3. Результати.

4. Заходи.

5. Необхідні ресурси.

6. Зовнішні передумови та можливі впливи проєкту».[31]

Отже, концепція та реалізація соціальних програм та проєктів на сьогодні є досить розповсюдженим явищем. Запровадження соціальних молодіжних проєктів та програм, сприяє ініціативі та активності молоді у всіх сферах життєдіяльності. Також, молодь самостійно зможе сприяти реалізації тих дій, які їй необхідні.

Таким чином, реалізація за запровадження соціальних молодіжних проєктів на нашу думку забезпечить вирішення різноманітних проблем сучасної молоді. Однак робота з молоддю повинна переслідувати спільну мету створення сприятливих умов для розвитку та самореалізації молоді.

2.3. Рекомендації вдосконалення розробки та реалізації молодіжних соціальних проєктів та програм

Розглядаючи питання здійснення державної молодіжної політики в контексті викликів людського розвитку, розкривається сутність ефективності молодіжних соціальних проєктів та програм на процес соціального становлення та розвитку молоді в Україні.

Упродовж багатьох років держава намагалася створити умови для формування і реалізації принципово нової державної молодіжної політики, метою якої було визначено сприяння соціальному становленню та розвитку молоді. «Основними елементами молодіжної політики стало запровадження державних молодіжних соціальних проєктів та програм, які стають потужним інструментом інтелектуального

та творчого розвитку особистості, та створюють вплив на перспективу розвитку молоді».[32, с. 99]

Результативність є важливим критерієм оцінки будь-якого соціального проєкту чи програми. По відношенню до реалізації молодіжних соціальних проєктів та програм результативність розглядається, як якісний та кількісний показник співвідношення спланованих цілей та кінцевого результату.

Результативність державної молодіжної політики на етапі соціального програмування тісно пов'язана з реальністю втілення самого соціального проєкту. Для визначення результативності молодіжних соціальних проєктів на перспективу розвитку особистості, на наш погляд, необхідна система моніторингів та ефективності.

Ефективність – це співвідношення витрат та результату. На основі результативності молодіжних проєктів та програм визначається ефективність. «В свою чергу ефективність молодіжних соціальних програм та проєктів – це кількісна характеристика результатів взаємодії суб'єктів молодіжної політики, яка визначається рівнем використаних ресурсів та отриманим результатом».[29, с. 79]

Соціальні проєкти для молоді будуть більш ефективними, якщо планувати й здійснювати їх в рамках певної організації, до якої входить молодь (школа, ліцей, технікум, університет, тощо). На практиці молодіжні соціальні проєкти спрямовані, в першу чергу, на учнівську та студентську молодь, оскільки вважається, що з початком трудової кар'єри в молодій людині зникають проблеми та соціальні потреби, а отже стороння допомога для їхнього розв'язання та реалізації вже не потрібна.

«Розробка соціального проєкту для категорії молодих людей має ґрунтуватися на інтерактивних методах, при цьому не нехтуючи класичними тематичними зустрічами, брошурами та плакатами. Основними для проведення профілактики є тренінги, диспути, ділові ігри».[28, С.21-25]

Тренінг – це особлива форма групової роботи, яка допомагає в активній формі засвоїти нові знання, а в більшій мірі виробити нові навички. «Його особливість у тому, що він дає змогу навчитися займати активну позицію, а засвоєння навичок

відбувається в процесі переживання, особистого досвіду поведінки, відчуття, діяння». [27, С. 47-56]

Диспут – це спеціально організована вистава, в ході якої відбувається демонстративне зіткнення думок з якого-небудь питання (проблеми). Він припускає обговорення наукових і суспільно значущих тем. В процесі диспуту його учасники висловлюють свої думки, дають оцінку подіям, розглядають проблему з різних точок зору. Розгортається диспут завдяки оцінкам, аргументаціям, смисловим зв'язкам з реальним життям, опорі на особистий досвід, яким володіють учасники дискусії. У диспуті є елементи монологу і діалогу. Діалогічні елементи додають емоційне забарвлення дискусії, а монологічні служать для виразу її логічного змісту. Виховними потенціалами диспуту є вміння доказово, аргументовано викладати свою точку зору, зберігати витримку і спокій, сприймати критику, з повагою відноситися до думки опонента.

Гра – це унікальний механізм акумуляції і передачі людиною набутого досвіду. У грі актуалізується, знаходить своє поведінкове виявлення активна позиція її учасників. Ділова гра застосовується для усіх вікових категорій і має за мету закріплення певної схеми поведінки у визначених ситуаціях. «Така форма роботи дозволяє не тільки засвоїти отриману інформацію, а й на практиці відпрацювати ту чи іншу ситуацію, самостійно вирішити всі питання, які в ній виникли. Після закінчення гри її ведучий разом із учасниками аналізує правильність поведінки кожного, надає корисні рекомендації щодо окремої ситуації». [13]

Поінформованість молодих людей з тієї чи іншої соціальної проблеми – це дієвий фактор на шляху до її викорінення. Саме тому дуже важливо розробити інформаційну програму-попередження з проблемної ситуації для цільової аудиторії в рамках соціального проєкту.

Наприклад у 2016 році у Щорічній доповіді Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні зазначалось, що молодь дуже актуально рефлексувала на проблему децентралізації в Україні розуміючи, що впровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної

політики в умовах децентралізації на різних рівнях можливе тільки за умови об'єднання спільних зусиль і координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування й молодіжного представництва.

Саме тому при Мінрегіоні діє Рада донорів з питань впровадження реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, до складу якої входять представники центральних органів виконавчої влади, асоціацій органів місцевого самоврядування та близько 20 міжнародних донорських проектів і організацій, експерти. Сьогодні триває процес розроблення та впровадження типових моделей організації єдиного соціальногуманітарного простору в різних видах адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, в яких розвиток молодіжної політики повинен займати пріоритетні позиції.

Молодіжна політика в Україні до останнього часу регулювалася та адмініструвалася державними органами, напрями, завдання молодіжної політики, форми роботи, обсяги та напрями фінансування формувались адміністративним шляхом. Натомість європейська практика показує, що основне фінансування (до 85%) роботи з молоддю припадає саме на муніципальні (місцеві) бюджети. Процес децентралізації влади в Україні переміщує акцент з централізованого управління на місцеве самоврядування, визначає пріоритет громадського залучення та соціальної активності молоді, формує новий підхід організації діяльності – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі».

Організаціями та установами, які можуть залучатися до реалізації молодіжної політики на регіональному рівні, є центри зайнятості, заклади освіти, культури, спорту, дозвілля, державні, комунальні установи та центри надання адміністративних послуг, молодіжні центри, громадські об'єднання та міжнародні фонди, молодіжні громадські організації/лідери/ активісти та соціально-відповідальний бізнес.

Учасники всеукраїнської конференції «Молодіжна політика в умовах децентралізації» (представники центральних і місцевих органів виконавчої влади, асоціацій органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад, міжнародних донорських проектів і організацій, молодіжні лідери з різних регіонів

України), яка відбулася 04.09.2017 р. в Києві, відмітили, що незалежно від рівня – національного, регіонального або місцевого, важливою є роль міжсекторального координаційного механізму між всіма зацікавленими сторонами, які покликані реалізовувати молодіжну політику.

Головне – молодь має бути у фокусі діяльності держави, громадського сектору та бізнесу, особливо це потрібно враховувати при визначенні стратегічних напрямів розвитку ОТГ. Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних гравців. При цьому, з урахуванням того, що ОТГ мають різні можливості, вони не є рівномірними.

Якщо центр ОТГ знаходиться у місті або великому селищі, то вже наявною є інфраструктура для молодіжної політики. Якщо це ОТГ іншого рівня, то в ній може бути відсутня необхідна інфраструктура і перед громадою стоїть завдання, як використати існуючу інфраструктуру гуманітарної сфери для реалізації молодіжної політики, кого залучати до її реалізації і на яких умовах. Це передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів та запровадження діяльності висококваліфікованих молодіжних працівників на рівні ОТГ.

При плануванні соціального проєкту профілактичного типу слід орієнтуватися на незначні інтервали часу, оскільки для молодої людини постійне нагадування про одне й теж швидше викликає відразу, ніж дає бажаний ефект. До того ж зміни настроїв молодих людей вимагають постійної корекції профілактичних заходів. Також не варто запроваджувати соціальний проєкт безпосередньо після закінчення реалізації попереднього проєкту для однієї й тієї ж цільової групи, оскільки молодь потребує часу для закріплення попереднього досвіду (отриманої інформації або навичок).

Вся розробка соціального проєкту зводилася до підготовки масових заходів, метою яких є інформування молоді про масштаби вирішуваної проблеми, причини її виникнення та наслідки, формування у молодих людей цільової установки на запобігання її наступному поширенню та заклик до боротьби з нею. «На цьому етапі

важливо вчасно та оперативно провести заплановане, показати молоді, що життя прекрасне й варто за нього боротися».[24]

Що стосується реалізації профілактичного соціального проєкту для молоді, то необхідно залучити до числа виконавців волонтерів із середовища молодих людей або повністю довірити їм реалізацію проєкту. Це зумовлено тим, що молодь краще розуміє та більше довіряє рівним собі особистостям. Тому при запровадженні соціального проєкту обов'язково варто дотримуватися принципу «рівний-рівному». Суть прийому «рівний – рівному» полягає в тому, що головну участь поширенні знань бере сама молодь. Концептуальною основою прийому «рівний – рівному» є підготовка молодих інструкторів, залучення їх до просвітницької роботи серед однолітків. Прийом «рівний – рівному» – це засіб передачі достовірної, соціально значущої інформації молодому поколінню через довірчі взаємини на рівних, від однолітка до однолітка під час неформального або особливим способом організованого спілкування (тренінги, акції тощо).

Соціальний проєкт діагностичного типу. Соціальний проєкт, метою якого є виявлення проблемних моментів у молодіжному середовищі або молодих людей, які залучені до негативних явищ, називається діагностичним.

«Проєкти такого типу мають бути спрямовані на широкий загал молоді, тому при плануванні заходів потрібно враховувати їх результативність у масштабній аудиторії».[21]

Особливість розробки діагностичного проєкту полягає у плануванні заходів з використанням методів опитування.

Опитування – це метод збору первинної соціологічної інформації шляхом звернення з питаннями до визначених груп молодих людей. За допомогою опитування можна отримати інформацію як про події, факти, так і відомості про думки, оцінки опитаних. Опитування забезпечує систематичність і точність інформації, що отримується. Крім того, воно розширює кількість джерел інформації, оскільки залучає до процесу дослідження тих людей, які за власною ініціативою

висловлюватися не будуть. З метою реалізації діагностичного проєкту може бути використане у вигляді анкетування, можливе часткове використання інтерв'ю.

Анкетування – це метод одержання інформації шляхом письмової відповіді респондентів на систему стандартизованих відповідей анкети. «Воно дозволяє охопити великий масив респондентів, робить можливою математичну обробку одержаних даних».[20]

Інтерв'ю – це метод одержання інформації шляхом усних відповідей респондентів на систему стандартних питань з можливим відхиленням для з'ясування необхідних подробиць, що ставляться дослідником усно.

«Соціальний проєкт корекційного типу, метою якого є цілеспрямована зміна асоціальної поведінки молодих людей або негативного способу мислення, називається корекційним».[19]

Перед початком роботи над корекційним проєктом необхідно провести дослідження молоді з метою виявлення цільової аудиторії, на яку буде спрямовано соціальний проєкт. Для цього можна використати методи спостереження, опитування як молоді, так і батьків, викладачів, працівників соціальних служб (якщо проєкт передбачає роботу в рамках однієї організації – школа, факультет, молодіжний центр тощо) або працювати безпосередньо з проблемними групами молоді (випускники дитячих будинків, клієнти спеціалізованих соціальних служб з надання допомоги алкоголікам, наркоманам, особами, які стояли на обліку в дитячій кімнаті міліції тощо).

При плануванні заходів корекційного соціального проєкту особливу увагу варто звернути на методи відпрацювання нових соціальних позицій, одним з яких є рольова гра. Вони дають можливість у ненав'язливій формі показати молодим людям, яка поведінка є прийнятною в соціумі.

Рольова гра – метод розважально-виховного характеру, в ході якого молоді люди приймають певні ролі та колективно створюють історію або слідуєть уже існуючій, у видуманих ситуаціях діючи відповідно до своїх ролей. Учасники приймають рішення, спираючись на словесний образ персонажа, а дії завершуються

успіхом чи провалом згідно визначеній системі правил, норм та принципів. У межах правил гравці можуть вільно імпровізувати; їхній вибір у кожній ситуації формує інсценування та результат гри. Рольові ігри дають можливість молоді як би «прожити» деякий час у ролі когось іншого, спробувати свої сили в конкретних життєвих ситуаціях. «Рольова гра молодій людині дає можливість випробувати нову роль, звикнути з нею, таким чином самостійно виправивши негативні риси своєї поведінки».[20]

Доцільним є проведення екскурсійних заходів, головною метою яких має стати знайомство з межею, до якої молода людина може дійти завдяки своїй пагубній звичці, девіантній поведінці чи деструктивному способу мислення, і перспективами нового життя, якщо вона зможе їх подолати.

Що стосується реалізації корекційного соціального проекту для молоді, то необхідно залучити до числа виконавців волонтерів із середовища молодих людей, які були в подібних життєвих ситуаціях, знайшли в собі сили перебороти їх та змінитися.

Тож, як і при реалізації профілактичного проекту, потрібно застосовувати прийом «рівний – рівному». Основними ж реалізаторами заходів мають бути спеціалісти з соціальної роботи по роботі з девіантною молоддю та психологи.

Психологічний тренінг – це форма активного навчання, яка дозволяє молодій людині самостійно формувати навички й уміння в побудові продуктивних психологічних та соціальних міжособистісних відносин, аналізувати соціально-психологічні ситуації зі своєї точки зору і позиції партнера чи противника, розвивати в собі здібності пізнання і розуміння себе та інших у процесі спілкування.

«Перевагами використання цього методу в реабілітаційних проектах є націленість на психологічну допомогу учасникам групи в саморозвитку, при цьому така допомога виходить не тільки (а деколи і не стільки) від ведучого, скільки від самих учасників; атмосфера між учасниками тренінгу розкута, свободи спілкування, клімат психологічної безпеки дають можливість молодим людям розслабитися, звільнити свої переживання і освоїтися в новій соціальній групі або ролі».[13, с.119]

Для реалізації реабілітаційного проєкту необхідно запрошувати досвідчених тренерів, психологів і соціальних працівників. Для допомоги у здійсненні запланованих заходів (зокрема психологічного тренінгу) можна запросити молодих людей, які стикалися з проблемою, яка вирішується, й подолали її.

Висновки до другого розділу

Питання запровадження та ефективності реалізації молодіжних соціальних проєктів та програм є досить актуальними, оскільки відображають молодіжну політику та визначають систему принципів та пріоритетів роботи з молоддю, а також сукупність заходів щодо створення умов для особистісного розвитку та потенціалу молодих людей.

«Молодіжні соціальні проєкти та програми допомагають молоді адаптуватися до безлічі специфічних проблем: професійного розвитку, самореалізації в житті, подолання її соціально-політичної апатії, сприяння підприємницькій діяльності молоді, урахування особливостей умов життєдіяльності та життєвих цілей різних соціальних груп молоді».[52]

Розробка та реалізація соціальних проєктів для молоді – це конкретний план діяльності, що містить чіткий алгоритм виконання дій, для підготовки тексту соціального проєкту та інструкції щодо його реалізації.

Теоретичні рекомендації до підготовки соціального проєкту та подальшого його впровадження містять норми для розробки концепції проєкту, його презентації та ліквідації.

Для розробки та реалізації соціальних проєктів для молоді розроблені рекомендації, які дозволяють підготувати якісні соціальні проєкти для молоді та реалізувати їх з максимальною ефективністю.

РОЗДІЛ 3

СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЄКТ ПРОФІЛАКТИКИ РОЗЛУЧЕНЬ В МОЛОДИХ СІМ'ЯХ «ЩАСЛИВА СІМ'Я - ОСНОВА ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ»

Для демонстрації дієвості ефективного впливу соціальних проєктів та програм на розвиток особистості була підготовлена концепція проєкту профілактичного типу «Щаслива сім'я – основа подружнього життя».

Розробка соціального проєкту з профілактики розлучень у молодих сім'ях зумовлена декількома причинами. Для добробуту молодих людей і всього суспільства загалом ліпше запобігти проблемі, ніж потім її вирішувати. «З цієї точки зору

молодіжні програми та проєкти для молоді профілактичного типу мають перевагу в порівнянні з діагностичними, корекційними проєктами, особливо якщо проблема насить глобальний характер». [47]

Профілактичні соціальні проєкти мають на меті комплексне запобігання щодо вирішення певної соціальної проблеми. Даний проєкт профілактики розлучень та сімейних конфліктів можливий за умови, оволодіння методами конструктивного розв'язання сімейних конфліктів і підвищення особистісної зрілості подружжя.

Вік, на який розраховано проєкт, варіюється в меж від 17 років до 30. В якості цільової аудиторії, на яку розрахований соціальний проєкт, визначено молоді сім'ї та пари, які планують одружуватись. Загалом в рамках проєкту планується охопити профілактичними засобами з попередження розлучень та збереженню сімейних стосунків до 20 сімейних пар. Вибір такої цільової групи зумовлений її соціальною значимістю як для нас, розробників соціального проєкту, так і для суспільства в цілому. Розглянемо детально концепцію соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя», який було створено.

3.1. Загальна характеристика проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

Соціальний проєкт «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

Автор соціального проєкту: Літвінчук Алла Леонідівна.

Актуальність соціального проєкту пов'язана з великим значенням інституту сім'ї для суспільства. Одна з найбільш актуальних проблем всього світу, та і України в цілому – це нестабільність сімейних стосунків. У всі часи сім'я була і лишається важливим соціальним інститутом суспільства.

В сучасних умовах молода сім'я переживає ряд проблем, обумовлених як кризовою ситуацією в країні, так і соціальною та емоційною незрілістю молодого подружжя.

Практика показує, що дуже багато молодих українських сімей стикаються з проблемами відразу після узаконення стосунків, тому що молодь соціально не адаптована до їх вирішення, проблеми виникають в перші місяці подружнього життя, коли вже слід вирішувати не лише власні проблеми, а й проблеми всієї сім'ї. Перш за все дані проблеми пов'язані з соціально-економічними процесами в суспільстві, невідповідністю молодих людей до сімейного життя, відсутність між сімейними парами взаєморозуміння, невміння вирішувати конфлікти та планувати бюджет.

У психологічній літературі немає єдиного визначення поняття «молода сім'я». Так, П. Павльонюк визначає молоду сім'ю як «сім'ю в перші три роки після укладення шлюбу. Вік подружжя – від 18 до 30 років» [46].

В. Сисенко запропонував власну періодизацію формування сім'ї, де визначає молоду сім'ю, «яка перебуває у шлюбі в період від 0 до 9 років сімейного життя» [50, С.81-84].

На сьогодні молода сім'я акумулює на себе ряд достатньо важких проблем: житлові проблеми, проблеми ролевої адаптації, виховання дітей та інші. Все це призводить до різноманітного характеру конфліктів, вияснення стосунків, та неспроможності молодих сімейних пар вирішувати проблеми, в результаті сімейні пари розпадаються.

О. Шевчишина виділяє основні групи психологічних чинників виникнення конфліктів у молодій сім'ї. «До них відносяться: психологічні очікування шлюбних партнерів, установки подружжя на сімейне життя та гендерно-рольові стереотипи шлюбних партнерів. У молодій сім'ї розлучення, як правило, є наслідком численних конфліктів, що виникають перші роки існування сім'ї. Цей період є важким для подружжя, так як в цей час відбувається психологічна адаптація характерів і темпераментів: їм потрібно звикати один до одного, пізнавати і відкривати один одного часом «несподівані» якості» [47].

Розлучення – це велика та складна соціальна проблема, яка супроводжується процесом припинення шлюбних взаємин при житті обох членів подружжя. Процес розлучення зазвичай супроводжується негативними розумовими й емоційними

переживаннями членів подружжя, а також їх близького оточення. На суспільному рівні розлучення є серйозною проблемою світового рівня. «Історично тенденція до розлучень з'явилась практично одночасно з законодавчим закріпленням шлюбу».[45]

Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості розлучень саме в молодих сім'ях: якщо на початку XXI століття в молодих сім'ях спостерігалось 18% розлучень, то за перший квартал 2005 року кількість виросла до 21%, нині показник розлучень 51%. Україна за кількістю розлучень, з середнім показником 4 розлучення у рік на одну тисячу населення, займає третє місце в Європі після Росії і Білорусії. Причинами «українського розлучення» є: охолодження відносин - 25%, алкоголь - 20%, матеріальні проблеми - 15%, зрада - 12%, сексуальна несумісність і стільки ж незадоволеність житловими умовами - 5%.[53]

Більшість розлучень припадає на перші 3 місяці – 1,5 року спільного життя, збереження та стабільність молодого сім'ї в майбутньому залежить від того, як мине період її становлення. Основні чинники, що впливають на кількість розлучень – це низька здатність до соціальної адаптації, погане розуміння партнера і нетерпимість до його поведінки, небажання переносити труднощі, надмірна владність одного з партнерів. Тому допомога молодій сім'ї в цей час вкрай потрібна.

В рамках проєкту планується допомога молодим парам розібратися в непростих деталях сімейних відносин, допомога у створенні міцної сім'ї та засвоєння нових ролей та як підсумок – зберегти любов та взаєморозуміння на довгі роки.

Цільова група проєкту. Проєкт направлений на молоді пари та молодих людей, які вирішили вступити в шлюб.

Мета соціального проєкту:

- встановлення основних чинників виникнення конфліктів у молодій сім'ї, що призводять до розлучення та обґрунтування на цій основі систему профілактичної роботи по попередженню розлучень;

- «зміцнення сім'ї та популяризація сімейних цінностей, а також профілактика розлучень через організацію роботи психологічного консультування сімей, які

потребують допомоги, осіб, які одружуються, учнів та студентів освітніх організацій».[7]

Завдання проєкту:

1. формування ціннісних орієнтацій молоді створення сім'ї, підвищення психологічної культури населення у сфері сімейного, батьківського і подружнього спілкування;

2. формування у молодих людей усвідомленої позиції під час вибору партнера, переконання у перевазі звернення за допомогою до фахівців соціальних служб;

3. інформування майбутнього подружжя про сучасні сімейно-шлюбні стосунки та проблеми, з якими вони можуть зіткнутися;

4. привернення уваги громадськості до проблем молодих сімей.

Термін реалізації соціального проєкту: 15 вересня 2021 року –15 грудня 2021 року (3 місяці).

Обґрунтування соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя». Здійснюватиметься студентами Національного авіаційного університету на добровільній засаді без фінансової винагороди за виконану діяльність протягом жовтня 2021 року. Фінансування проєкту здійснюватиметься за рахунок спонсорських надходжень від добровольців, первинної профспілкової організація студентів та аспірантів Національного авіаційного університету. Керування проєкту здійснюватиметься одним студентом-волонтером за підтримки викладачів кафедри соціальних технологій, фахівців в галузі соціальної роботи.

Для повноцінного проведення запланованих заходів, проєктна команда має складати 10 осіб. Для реалізації соціального проєкту необхідна фінансова підтримка в розмірі одна тисяча гривень.

До переліку послуг, які будуть надані в межах проєкту, для молодих сімей та пар, які вирішили вступити у шлюб, входять, по-перше, інформаційно-профілактична робота, по-друге, консультування.

Таким чином, оскільки саме у молодих сім'ях найвищий ризик розлучення. Стабілізуючим засобом має стати професійна соціальна допомога майбутній сім'ї, зокрема проведення профілактичних заходів.

Ефективним способом соціальної допомоги у подоланні труднощів, а отже, у запобіганні розлученням, може виступати організація профілактичних заходів у відділах «РАГСУ», де за спеціальною програмою, що включає питання психології, сексології, планування сім'ї молоде подружжя могло б набути знання для встановлення здорових відносин у сім'ї, формування культури побуту.

В результаті реалізації соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя» передбачається досягти наступних результатів:

- підвищення рівня психологічної грамотності молодих сімей та молоді у питаннях створення сім'ї, подолання кризових періодів;
- зменшення числа «легковажних» шлюбів та усвідомлення серед молодих людей серйозність та відповідальність шлюбних відносин;
- «зменшення кількості розлучень у результаті реалізації даного проєкту».[6]

Для високої оцінки успішності реалізації соціального проєкту мають підтвердитися індикатори його успішності, а саме:

- позитивні відгуки молодих пар, на яких було націлено соціальний проєкт, щодо якості та відповідності наданих послуг;
- позитивні відгуки від викладачів університету щодо реалізованих заходів;
- практичне застосування студентами з цільової аудиторії отриманих знань та відпрацьованих навичок;
- тенденція до зменшення кількості розлучень серед молодих сімейних пар;
- позитивні відгуки про програму профілактики розлучень від молодих пар, які планували одруження, через півроку після реалізації проєкту;

Для профілактики розлучень в молодих сім'ях діяльність буде розгорнута в двох напрямках:

- інформаційно-профілактична робота з молодими парами, метою надання інформації щодо, питань взаємодії та комунікації партнерів, розподіл сімейного

бюджету, ведення побуту, виховання дітей та можливі шляхи подолання внутрішньо сімейних конфліктів та розбіжностей;

- консультування, щоб надати інформаційну, психологічну підтримку молодим парам, які прагнуть створити міцну родину.

Графік проведення профілактичних заходів для цільової групи представлений в «Додаток Е».

Бюджет проекту складає 1000 гривень. В цю суму входить вартість всіх необхідних для реалізації проекту матеріалів. Детальна інформація по бюджету проекту представлена в «Додаток Ж».

Характеристика профілактичних заходів соціального проекту.

Анкетування – метод отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих запитань попередньо підготовлених бланків – анкет.

Існує суспільна думка, що для жителів нашої країни не властиво звертатись за допомогою, до спеціалістів, які б допомогли знайти вихід із проблемної ситуації, відповідно і запропоновані нами методи роботи з молодими сім'ями можуть бути не актуальними та непотрібними для молодих людей. Для в'яснення даного питання нами було проведено анкетування молоді міста Ірпеня.

«Ціль проведеного анкетування – дізнатися відношення молоді до необхідності організації профілактики розлучень в молодих сім'ях». [2] «Додаток К»

Анкетування пройшли жителі міста Ірпінь від 16 до 30 років. В анкетуванні прийняли участь 40 респондентів.

Із них:

- 80% - жінки;
- 20% - чоловіки;
- 51% - респонденти віком 16-22роки;
- 49% - респонденти віком 22-30років;
- 90% – респонденти перебувають у відносинах;

- 17% - респонденти перебувають у шлюбі.

Як бачимо з отриманих даних, майже всі опитані молоді люди мають партнера, а це означає, що результати даного анкетування будуть виявляти думку людей, які мають досвід стосунків.

В рамках анкетування респондентам було задано питання «Чи винають у вашій парі розбіжності або серйозні конфлікти?».

Були отримані наступні відповіді:

- Так, часто – 50%;
- Так, вкрай рідко – 41%;
- Не виникають – 9%.

Як бачимо, що в більшості пар виникають деякі складності у стосунках.

В рамках проведення анкетування, було цікаво визначити які саме причини передують виникненню конфліктних ситуацій. Учасникам анкетування було запропоновано назвати варіанти самостійно. Більшість респондентів в якості головної причини назвали відсутність взаєморозуміння.

З ціллю в'яснення, як вирішуються проблемні ситуації було задано наступне питання: « Як ви вирішуєте розбіжності які виникають?». Відповіді розділились наступним чином:

- 70% - вирішуємо самі, шукаємо компроміс;
- 15% - звертаємось за допомогою до батьків;
- 1% - звертаємось до психолога ;
- 14% - звертаємось за порадою до друзів.

Таким чином, в більшості випадків респонденти вирішують конфліктні ситуації самостійно, або способом звернення до батьків чи друзів, а за допомогою до психолога, як правило не звертаються.

Тому наступне питання в анкеті звучало так: «Чи зверталась ваша пара коли-небудь, за допомогою психолога, для вирішення розбіжностей?», відповіді були такими:

- 1% - так;
- 99%- ні.

Відповідно даних відповідей, можна проаналізувати, що молоді люди вирішують звертатись до спеціаліста дуже рідко, в окремих випадках, коли налагодити відносини самотійно вже не можливо.

Наступне питання анкети звучало так: « Якщо б ви знали, куди можна звертатись за допомогою спеціаліста, ви б звернулись?». Визначені відповіді були такими:

- 89% - так, в випадку необхідності;
- 11% - ні.

Таким чином, ми бачимо, що більшість молодих пар не проти звертатись до спеціалістів для вирішення сімейних розбіжностей.

В рамках анкетування, також було задано питання: «Чи цікаво було б вам, відвідати лекції не тему психології сімейних відносин, та вирішення конфліктів а парі?». Відповіді були наступними:

- 93% - так;
- 7% - ні.

Проаналізувавши отримані дані в ході опитування, можна зробити висновок, що молоді люди готові звертатись до спеціалістів.

Крім цього, результати проведеного опитування дозволяють зробити висновок, що направлення в діяльності по профілактиці розлучень в молодих сім'ях є цікавим для молодих людей.

Лекція – найбільш економічний спосіб передачі й засвоєння інформації. Однією з її особливостей є можливість лектора викласти у логічно систематизованій формі великий обсяг відомостей та фактів.

Для проведення тематичної зустрічі із молодими парами з метою інформування молоді про особливості сімейних стосунків та самосвідомості кожного з пари, доцільно прочитати лекцію «Психологія стосунків на сучасному етапі». «Додаток Л»

Тренінг – це особливий метод групової роботи для отримання знань, навчання новим навичкам й умінням, займати активну позицію, який відрізняється від своїх аналогів тим, що всі його учасники навчаються на власному досвіді безпосередньо під час заняття. «Допомога та увага інших учасників допомагають швидше зрозуміти, які особисті якості необхідні для вироблення тієї чи іншої навички».[2]

Для надання інформації про особливості вирішення конфліктних ситуацій серед молодого подружжя та допомозі у зміцненні стосунків доречно провести тренінг «Профілактика сімейних стосунків та вирішення конфліктів у молодих сім'ях».

Тренінг «Профілактика сімейних стосунків та вирішення конфліктів у молодих сім'ях».

Мета: формування у майбутнього молодого подружжя необхідних навичок саморегуляції поведінки, ефективної взаємодії в конфліктній ситуації, а також базових знань про природу виникнення та особливості конфлікту.

Завдання:

- 1) Формувати у молодого подружжя навички ефективного міжособистісного спілкування;
- 2) Інформування молодого подружжя про особливості динаміки розвитку сімейних стосунків;
- 3) «Перевірити рівень засвоєння інформації».[14]

Методи проведення: оскільки тренінг розрахований лише на 3 години, час його проведення жорстко регламентований. Для кращого сприймання інформації слід використовувати інтерактивні методи.

План проведення тренінгу. Організаційні настанови.

1. Вступ. На цьому етапі слід створити демократичну атмосферу, налаштувати аудиторію на спілкування, задати тон подальшої роботи.

Ведучий оголошує мету та завдання тренінгу. Добре, якщо він розповість про свою професійну діяльність, досвід роботи тощо. Не слід обмежуватися інформацією про ім'я та по-батькові.

2. Знайомство. Знайомство може бути проведене в будь-якій зручній формі. Завдання цього етапу полягають у тому, щоб учасники не тільки назвали свої імена, а й додали невеликий обсяг емоційно нейтральної інформації, яка при цьому відображає деякі їхні особистісні риси. Можна також запропонувати молодим людям розповісти про своє ім'я: чи подобається воно їм, чому дали таке ім'я, як скорочено називають близькі люди, що означає ім'я. Такі прийоми знайомства надають Ведучому діагностичну інформацію, і не викликають труднощі та тривога.

3. Очікування учасників та їхні побоювання. Ведучий ставить аудиторії запитання:

- Про що б ви хотіли дізнатися в ході цього тренінгу?
- Що ми будемо тут робити?
- Чи є у вас якісь сумніви, побоювання?

Далі Ведучий пропонує подумати та письмово відповісти на них. Він пояснює, що можна писати все, що вони думають та відчують, але зачитати тільки те, що вважають за потрібне.

1. Вправа «Конфлікт – ? ».

Скажіть, будь ласка, чи ви знаєте, що таке конфлікт? Чим відрізняється конфлікт у молодій сім'ї від конфлікту сім'ї з великим подружнім стажем?

Ціль: формувати базові уявлення про конфлікт.

Ведучий пропонує учасникам розказати будь-які асоціації, які їм спадають на думку при словах «конфлікт (10 хвилин). Після цього кожен з учасників за бажанням висловлює власну думку, то висловлює власні емоції (10 хвилин). Ведучий підбиває підсумок: конфліктні ситуації викликають у людей різні асоціації та різний емоційний відгук. Конфлікт – це ситуація суперництва, в якій сторони усвідомлюють несумісність можливих позицій та кожна сторона прагне зайняти становище, несумісне з тим, що хоче зайняти інша.[13]

2. Міні-лекція «Небезпечно-безпечно»(25хвилин)

Мета: формувати уявлення про сімейні конфлікти та техніки подолання конфліктної ситуації.

Ведучий пропонує обговорити різноманітні техніки ведення конфлікту.

Сімейні конфлікти – це конфлікти, що виникають між членами однієї сім'ї як щодо питань життєдіяльності сім'ї, так і щодо з приводу задоволення різноманітних потреб її членів, відповідності рольової поведінки очікуванням .

Конфліктними подружжями називають такі, у яких між подружжям є постійні сварки, де їх інтереси, потреби, наміри та бажання приходять у зіткнення, породжуючи особливо сильні та тривалі негативні емоційні стани .

Учасники подружніх конфліктів часто не є протиборчими сторонами, які адекватно усвідомили свої цілі, швидше вони жертви власних неусвідомлюваних особистісних особливостей та неправильного, що не відповідає реальності, бачення ситуації та самих себе. Для сімейних конфліктів характерні вкрай неоднозначні і тому неадекватні ситуації, пов'язані з особливостями поведінки людей конфлікти. Демонстрована поведінка часто маскує справжні почуття та уявлення про конфліктну ситуацію та один про одного. «Так, за грубими та шумними зіткненнями подружжя можуть ховатися прихильність і любов, а за підкресленою ввічливістю – емоційний розрив, хронічний конфлікт, іноді ненависть».[15, С.13-15] Конфлікт зазвичай викликається якоюсь складною для подружжя проблемою. Дослідники пропонують різні класифікації причин подружніх конфліктів. Найвідомішу класифікацію причин конфліктів у молодій сім'ї за критерієм часткового чи повного незадоволення тих чи інших потреб одного або обох подружжя пропонує дослідник В.Сисенко, він поділив причини конфліктів у молодій сім'ї на три групи:

1. Конфлікти, що ґрунтуються на несправедливому розподілі праці. Молоде подружжя по-різному розуміє права та обов'язки, Основним у розподілі сімейних обов'язків В.А. Сисоєнко зазначає узгодженість, пошуки яких також можуть поєднуватися з конфліктами. «В цю групу входять розбіжність рольових очікувань у молодого подружжя, рольові конфлікти та конфлікти уявлень».[16]

2. Конфлікти, що базуються на ґрунті незадоволених потреб. Сімейно-шлюбні потреби молодого подружжя значно відрізняються, зазначає Т.В. Андреева та Т.Ю.

Піпченко, «якщо у жінок (20-30 років) переважають емоційно-духовні, то у чоловіків у тому ж віковому діапазоні сексуально-комунікативні потреби.[16]

3. Конфлікти, зумовлені недоліками у вихованні, недостатнім рівнем сформованості особистих якостей.

Характеристика основних систем поведінки в конфліктних ситуаціях:

1. Суперництво – стиль поведінки, більшою мірою властивий активним і агресивним представникам чоловічої статі з мотивацією активно-оборонної поведінки або самоствердження домінуючих мотивацій. Суперництво викликає часто максимальний опір у партнерів по спілкуванню, так як протиріччя дозволяється в односторонньому порядку. Це найбільш небезпечний стиль, який може перевести зовнішній конфлікт у пряму конфронтацію і зіткнення із застосуванням сили. «Можна допустити, що при цьому стилі поведінки проявляється адекватне завищення самооцінки, збереження якої вдається за допомогою використання певних форм психологічного захисту».[20]

2. Співробітництво – стиль, спрямований на вирішення суперечностей, що лежать в основі конфлікту. Характеризується тим, що суб'єкт конфлікту орієнтований на дозвіл завдання, а не на соціальні відносини і може в зв'язку з цим жертвувати своїми цінностями заради досягнення спільних цілей. Людина з таким провідним стилем вирішення конфліктних ситуацій здатна піти на ризик зниження своєї самооцінки в гострій життєвої ситуації. Як правило, цей стиль присутній у неформальних лідерів, здатних регулювати і контролювати поведінку не тільки інших людей, але й свою власну, що можливо завдяки тому, що в системі мотивацій домінуючу позицію займає мотив досягнення мети з хорошим розвитком соціального вольового контролю.

3. Компроміс – стиль поведінки обережних, раціонально мислячих людей, орієнтованих на збереження стабільних соціальних відносин. Люди з цим стилем прагнуть примирити суперечливі інтереси різних партнерів з власними. Протиріччя, яке зумовило конфлікт, природно, не дозволяється, а маскується і тимчасово заганяється всередину з допомогою часткових поступок і жертв з боку кожного

учасника конфлікту. Тактика цього стилю – поступове зближення інтересів і зведення їх до спільного балансу сил і потреб, що можливо тільки у випадку, якщо інші учасники готові йти на поступки. Найменш активний в конфліктній ситуації спосіб поведінки, коли один з партнерів демонструє стиль суперництва. «Компроміс вимагає від людини ясного розуміння ситуації і здатності відслідковувати розвиток подій, що вимагає добре розвиненого інтелекту й адекватної високої самооцінки».[20, с. 45]

4. Уникнення – стиль, орієнтований на збереження статусу свого «я», тому найбільш соціально пасивний, що зазвичай не визнає наявності зовнішнього конфлікту. Тактика суб'єкту з таким стилем поведінки зводиться до зменшення значимості подій, що викликали конфлікт. Існує ще один спосіб поведінки індивідів з цим домінуючим стилем, який зводиться до здібності виходити з конфліктних ситуацій. Природно, що цей стиль не здатний вирішити протиріччя, що лежить в основі конфлікту, оскільки особистість не визнає взагалі ці протиріччя як реально існуючі. Цей стиль властивий людям зі зниженою самооцінкою і недостатньо розвиненим соціальним інтелектом. Так само, як і інші, стиль уникнення породжує посилення внутрішніх конфліктів.

5. Пристосування – стиль, орієнтований на збереження соціальних відносин, домінує у представників жіночої статі, що займають підпорядковану соціальну позицію на тлі неадекватної, заниженої самооцінки. «Суб'єкт з цим стилем поведінки усвідомлює наявність зовнішнього конфлікту і намагається до нього пристосуватися з допомогою різних тактик, в тому числі за участю психологічного захисту. Протиріччя, яке зумовило конфлікт, як би знімається за допомогою вчинків з боку індивіда зі стилем пристосування».[28]

Якщо зовнішній конфлікт розвивається без тимчасового дефіциту, то цей стиль може бути цілком ефективним. Однак занадто часте використання цього стилю, незалежно від змісту ситуації, позбавляє його носія ініціативи і здатності до активної соціальної дії, що рано чи пізно призводить до зростання напруженості внутрішніх конфліктів.

Обговорення: «Чи знайомий хтось з такими стилями поведінки у конфліктних ситуаціях»?; Як ви гадаєте, який стиль поведінки притаманний саме вам/вашому партнеру?

3. Вправа «Мозковий штурм»(10хвилин)

Мета: визначити ієрархію сімейних цінностей у чоловіків та жінок, наочно проілюструвати їхню різницю.

Обладнання: ватмани, маркери.

Ведучий пропонує поділитись на дві команди учасники «Чоловіки» та «Дружини». Їх завдання, протягом 10 хвилин виписати на ватмані, якнайбільше сімейних цінностей, а потім побудувати ієрархію від найзначнішої до найменш значимої.

4. Вправа «Сімейна ідилія»(30 хвилин)

Мета: побудувати актуальну ієрархію сімейних цінностей з урахуванням своїх пріоритетних потреб та потреб свого партнера.

Обладнання: Аркуші паперу, маркери, ручки.

Інструкція: учасники працюють у парах чоловік-дружина,(хлопець і дівчина) 20 хвилин, їхнє завдання спільними зусиллями вибудувати піраміду сімейних цінностей, з урахуванням пріоритетних потреб дружини та чоловіка.

Перерва. Бажано запропонувати учасникам чай, печиво, сік, мінеральну воду, в цьому разі перерву доцільно продовжити до 30 хвилин.

5. Вправа «Мозковий штурм»(20 хвилин)

Мета: актуалізувати встановлення на «безконфліктне» майбутнє.

Обладнання: ватмани, маркери.

Інструкція: Завдання кожної команди відповісти на запитання «Як зробити чоловіка/дружину щасливішим?». Всі відповіді записуються на ватмані та сортуються за пріоритетом, за готовністю команд представляють і обговорюють результат. Ведучий направляє учасників до висновку про те, що кожному з подружжя є бажання менше конфліктувати.

6. Вправа «Сімейні стереотипи»(30хвилин)

Ціль: виявлення навязаних ролей сімейної поведінки.

Обладнання: дошка, маркери

Інструкція: На дошці записуються існуючі в учасників уявлення про ролі, які, на їхню думку (і на думку суспільства) повинні виконувати в сім'ї чоловік та дружина. Записується абсолютно все без цензури. Щоб не образити присутніх різкістю чиїхось формулювань, ведучий визначає заздалегідь, що не варто ставитися до слів як до вираження особистої думки конкретної людини. Це — стереотипне встановлення — «так кажуть». Ведучий записує всі висловлювання, що прозвучали, у два стовпчики — «жінки» та «чоловіки». Далі ведучий просить групу висловитись по кожному пункту. Він пропонує перевірити, а чи так сильно представлений на дошці список відрізняється від думки учасників тренінгу. З'ясовується, що багато стереотипів стали для когось по-справжньому особистими установками. Для встановлення характерно наявність трьох компонентів: переконання, емоційного відношення та поведінки. Якщо переконання у правоті чи неправоті партнера формують емоційне відношення (припустимо, негативне), то фіналом тріади буде відповідна поведінка. Невдоволення через невідповідність стереотипним уявленням призведе до конфлікту.

Обговорення: Навіщо потрібні стереотипи? Чи можна обійтись без них? Чи завжди стереотипи погані, можливо, тут існує і позитивна сторона? Що станеться, якщо до подружжя і наречений, і наречена не прояснять очікувань один одного, а будуть ґрунтувати свої надії на стереотипних уявленнях? Які труднощі виникають перед чоловіками та жінками у зв'язку з прийнятими поглядами на «традиційно чоловіча» та «традиційно жіноча» поведінка в сімейній життя?

7. Вправа «Лист дружині\чоловіку»(25 хвилин)

Мета: рефлексувати отримані навички поведінки у конфліктних ситуаціях, які сприятимуть актуалізації романтичних почуттів.

Обладнання: конверти на кожного учасника, аркуші паперу, маркери.

Інструкція: учасникам пропонується написати лист адресований

своєму чоловіку\дружині, за запропонованою структурою: «Дорогий, я знаю що ти думаєш, що я....., але я б хотіла..... Коли я бачу, що ти..... Я відчуваю..... Мені б хотілося, щоб, І в цьому випадку, я думаю, що зміниться Я відчуваю до тебе І знаю, що ти відчуваєш до мене Нашемайбутнє.....».Цей лист запечатується і вручається один одному з партнерів. «Додаток М»

Рекомендується не відкривати листа, до першого «тривожного випадку».

Перерва (5хвилин).

8. Вправа «Список Рекомендацій»(25хвилин)

Мета: отримати варіативність поглядів на особисту проблему, вичерпати нестачу інформації щодо певних труднощів у спілкуванні в парі.

Обладнання: аркуші паперу, ручки

Інструкція: учасники розходяться в хаотичному порядку за аудиторією. Завдання кожного подумати і виявити типову помилку, що веде до конфлікту або невирішену проблему у відносинах з чоловіком та сформулювати її на аркуші. Аркуш із проблемою не підписується. Далі учасники сідають у тренінгове коло і передають лист з проблемою годинниковою стрілкою. Отримавши проблему, намагається дати ефективну рекомендацію щодо її усунення, потім передає лист наступному учаснику за годинниковою стрілкою. Так триває поки що лист із проблемою не повернеться до власника. Рекомендується детально вивчити надані рекомендації.

9. Завершення роботи. На цьому етапі слід підбити підсумки проведеної роботи, з'ясувати, як учасники засвоїли інформацію. Можна також провести вправу «Почуття»: Тренер просить учасників висловитися по черзі, які почуття у них викликало це заняття, про свій актуальний емоційний стан, осмислення виконаної роботи, побажання і пропозиції ведучому.

10. Прощання. Тренер дякує учасникам за увагу, повідомляє, як з ним можна зв'язатися на випадок бажання продовжити взаємодію, і прощається з групою.

«Консультація – форма роботи, за якої людина отримує від спеціаліста відповіді на конкретні запитання або пояснення певних положень; науково

організована система взаємодії консультанта та особи, що потребує допомоги у зміні способу життя, на основі взаємної співпраці».[35]

Після апробації соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя», досліджували її ефективність. Для цього ми провели опитування для збору результатів після проведених профілактичних заходів. Отримані результати дозволили судити про тенденцію покращення навичок міжособистісної взаємодії молодого подружжя та молодих пар.

Таким чином, згідно з отриманими даними в ході опитування проєкт профілактики розлучень у молодих сім'ях підтвердив свою ефективність, що дозволяє сказати про досягнення висунутої мети на початку дослідження.

«Отже, проведення профілактичних заходів сприятиме підвищенню рівня інформованості молодого подружжя в сфері шлюбно-сімейних відносин, що призведе до зниження шлюбно-розлучних процесів». [37] Також дані методи та технології, не є специфічними для роботи з молодими сім'ями, а і можуть застосовуватись і в роботі з сім'ями в цілому, та також з молодими людьми, які готуються вступати в шлюб.

3.2. Практичні рекомендації профілактики розлучень та зміцнення стосунків у молодих сім'ях

Розлучення в молодих сім'ях на сьогоднішній день залишається серйозною соціальною проблемою для суспільства. Для того, щоб молода сім'я змогла реалізувати поставлені суспільством функції, соціальна робота в ній повинна бути спрямована на вирішення щоденних сімейних проблем, зміцнення емоційних сімейних відносин, відновлення внутрішніх ресурсів.

Тому для збереження молодих сімей необхідна система профілактичних заходів. Профілактика – це система заходів, спрямованих на попередження, будь-яких несприятливих подій. В контексті сім'ї, профілактика розлучень повинна здійснюватися, охоплюючи всю сім'ю. «Безпосередньо, в профілактиці потребують саме молоді родини, оскільки саме ці сім'ї ще тільки починають сімейне життя і щоб

запобігати сімейним проблемам потрібно впроваджувати різні методи профілактики при роботі фахівця соціальної роботи з молодю сім'єю. Наприклад, групову дискусію, включене спостереження, а також метод анкетування, експертне опитування, контент-аналіз та інші». [38]

Про значимість профілактичних заходів говорить у своїй роботі автор Є.І Холостова. Вона стверджує, що саме профілактика є одним із важливих та перспективних напрямлень в діяльності соціальної роботи. «Сучасна попереджувальна профілактична діяльність сприяє значному зниженню різного роду соціальних проблем, в тому числі і зниження рівня розлучень в молодих сім'ях». [40]

Соціальна робота є одним з найважливіших інструментів профілактики розлучень і стабілізації сімейного життя. Зокрема, серед молодих сімей необхідно проводити заходи, спрямовані на профілактику розлучень та збереження сімейних стосунків. Фахівець із соціальної роботи повинен допомогти молодій родині знайти методи по профілактиці розлучень.

Основна ціль профілактичної діяльності має складатись з визначення причин та умов, які призводять до конфліктів та дезорієнтації сімейних стосунків. Так, на наш погляд профілактична робота, яка має на меті запобігання розпаду молодих сімей повинна вибудовуватись виходячи із основних стадій розвитку, які так чи інакше проходять молоді сім'ї в процесі становлення.

Таким чином, профілактичну роботу направлену на запобігання розлучень в молодих сім'ях потрібно здійснювати наступним чином:

- сімейне консультування;
- психологічна консультація: профілактика і вирішення сімейних конфліктів, психологія сімейних взаємин у різні періоди життя, кризи у молодій сім'ї;
- юридична консультація: житлові програми для молодих сімей, складання шлюбного контракту;
- медична консультація: планування народження дітей;
- педагогічна консультація: навчання сімейного життя без конфліктів, допомога у вирішенні сімейних проблем та конфліктів;

- курси для молодих батьків (рольові ігри, тренінги, присвячені питанням планування сім'ї, основ сімейного виховання, питань підготовки до народження дитини);

- лекції, бесіди, присвячені питань спільної підготовки до пологів, особливостей сприйняття світу вагітною жінкою;

- «міні-тренінги, емоційне зараження, навіювання, переконання, спрямовані на визначення психологічних особливостей молодих подружжя, ціннісних орієнтацій, інтересів, уявлень про своїх ролях і функціях в сім'ї».[41]

Консультування – це технологія, яка найбільш часто застосовується при роботі з сім'єю. Основні напрямлення консультування:

- консультування з питань вступу до шлюбу;
- психологічна допомога сім'ї в кризових ситуаціях при розлученні;
- консультування з проблем дитячообатьківський відносин;
- консультування з питань психологічного розвитку та виховання дітей.

Перелік напрямлень консультаційної діяльності досить широкий, це говорить про те що застосування технології консультування можливе для вирішення майже будь-якої проблемної ситуації в житті сім'ї.

Так, ціллю сімейного консультування є формування у молодих людей готовності до сімейного життя. Необхідно включати декілька основних аспектів підготовки молодого покоління до сімейного життя, до таких віднесемо:

- соціальний аспект – розкриває політику суспільства в області шлюбно-сімейних відносин, включаючи дані про сімейні цінності та соціальні ролі;

- морально-етичний аспект – включає виховання таких моральних якостей: дружлюбне відношення до представників іншої статі, повага до батьків, потреби у вихованні дітей, вірність, чесність і повага, та культура інтимних почуттів;

- правовий аспект – орієнтований на ознайомлення з основами законодавства про шлюб та сім'ю та положеннями сімейного права;

- психологічний аспект – формує поняття про особистісний розвиток та психологічних основах шлюбу і сімейного життя, вміння розуміти психологію іншої людини;

- «господарсько-економічний аспект – включає знання про бюджет сім'ї, культуру побуту та вміння вести сімейний побут».[46]

Як бачимо, що підготовка молодих пар до сімейного життя повинна представляти комплекс всесторонніх знань, включаючи інформування молодих людей про різні сторони сімейного життя.

Із вище написаного, можна зробити висновок, що молоді люди повинні відповідально відноситись до укладання шлюбу та створення сім'ї. Якщо хоча б один аспект сімейного життя не сформований, то успішне функціонування молодої сім'ї навряд чи буде можливе.

Наступний напрям, який на наш погляд слід виділити, це робота з молодими сімейними парами на етапі адаптації до сімейних відносин. Велику увагу слід приділяти саме адаптації подружжя оскільки даний процес має свої специфічні характеристики і тому обізнаність з закономірностями його протікання, значно полегшить молодим парам проходження даного етапу.

«На даному етапі на наш погляд можна застосовувати такі варіанти профілактичної роботи з молодими парами:

- тематичні бесіди;
- арт-терапія;
- рольові ігри».[47]

На наш погляд, на даному етапі формування сімейних стосунків можна застосовувати одночасно декілька із перерахованих методів роботи тобто застосовувати їх комплексно. Наприклад рольові ігри, допоможуть відпрацювати теоретичні знання отримані при консультуванні, та змоделювати різноманітні ситуації. Тематичні бесіди, допоможуть сконцентрувати уваги, саме на конкретній проблемі.

Висновки до третього розділу.

Молоді сім'ї формують нове покоління, і яким воно буде, залежить не лише від економічного становища в країні, а також від соціального благополуччя, соціального здоров'я та культури молоді сім'ї. Тому для збереження молодих сімей, у тому числі з метою попередження розлучень, важлива така форма роботи як профілактика даного явища.

«Загалом, профілактика розлучень молодих сімей може включати:

1. Допомога у вирішенні сімейних проблем та конфліктів (діагностика, тестування проблем, корекційно-психологічна робота;
2. Роботу з парами, що розводяться (корекційно-психологічна робота, діагностика, тестування причин конфлікту);
3. Навчання сімейного життя без конфліктів (тренінги)».[50]

Також одним із шляхів профілактики є розробка спеціальних соціальних проєктів та програм, основна ціль яких направлена на забезпечення оптимального виконання сім'єю її різноманітних функцій, вдосконалення внутрішньо-сімейних відносин та гармонійний розвиток подружжя і життя сім'ї в цілому. Сучасні умови вказують на те, що подружжя все більше потребує допомоги фахівців у питаннях накопичення та освоєння необхідних знань та навичок регулювання взаємин.

Соціальний проєкт «Щаслива сім'я – основа подружнього життя» розроблено для проведення профілактики розлучень серед молодих сімей. Розробка концепції проєкту проводилася відповідно до методичних рекомендацій, запропонованих у даній роботі, для підготовки профілактичних соціальних проєктів для молоді.

Структурна будова соціального проєкту дозволяє провести його реалізацію без виконання додаткових робіт: загальна характеристика проєкту призначена для презентації проєкту, його захисту з метою прийняття рішення про його впровадження, пошуку спонсорів для проведення запланованих заходів; концепція соціального проєкту містить детальні відомості про його мету, завдання, заходи, бюджет і очікувані наслідки, призначення якої полягає, з одного боку, у переконання запровадити соціальний проєкт, виділити для цього кошти, а з іншого для підготовки

проектної команди до реалізації проекту; характеристика профілактичних заходів соціального проекту є специфічною частиною тексту проекту, оскільки містить безпосередні вказівки по проведенню заходів профілактики розлучень і всю необхідну інформацію для виконавців проекту.

ВИСНОВКИ

Ефективність діяльності фахівця із соціальної роботи, його професіоналізм, швидкість входження в професійне середовище напряду залежать не лише від його знань, умінь та навичок, а й від підготовленості до діяльності в умовах соціальних зрушень, здатності до впровадження соціальних інновацій.

1. Молодіжна політика – це стратегія, що здійснюється державними органами влади з метою надання молодим людям можливостей та практичного досвіду, необхідних для успішної інтеграції в суспільство та функціонування як активних та відповідальних членів своїх соціумів та ініціаторів змін.

Механізми реалізації державної молодіжної політики:

1. Соціально-політичні механізми – складають принципи, згідно з якими діє виконавча влада. Цей принцип передбачає неухильне дотримання Конституції України, законодавчих актів та встановлення режиму забезпечення прав і свобод молоді. Форма нормативно-правових актів є вираженням державної політики, особливо молодіжної. Закон полегшить його реалізацію, але це стане можливим лише за умови дотримання всіх його норм.

Відповідно до цього механізму громадяни беруть участь у роботі виконавчих структур, останні звітують перед представницькими установами, громадськістю, контролюють їх діяльність.

2. Організаційні механізми передбачають:

- вживання аналітичних та прогностичних заходів;
- ретельне та всебічне вивчення об'єктів державної молодіжної політики (ДМП);
- особливості їх психології тощо;
- фактори організованості, об'єктивності у відносинах з підростаючим поколінням;

- знання положень національних рамок соціально-правового захисту молоді та можливість їх застосування на практиці, доступ до спеціальних знань, зокрема психології, педагогіки, соціології, права тощо.

3. Спеціальні механізми – завдяки складності діяльність виконавчих структур щодо реалізації державної молодіжної політики є цілісною, всебічною та водночас цим принципом перешкоджає обмежений і вузький підхід до вирішення проблем, при цьому будуть враховуватися внутрішні та зовнішні фактори, умови, їх взаємозв'язки та взаємодія. Цей механізм вимагає:

- наукового аналізу, соціальної діагностики та організаційно-практичної діяльності;

- диференційований підхід до цілей молодіжної політики вимагає формування представників різних груп населення, вікових груп, поглядів, згідно з якими вони реалізують матеріальні та духовні цінності, навколишню дійсність, без яких неможливо здійснити особливий вплив на свідомість, почуття, волю молодих людей;

- конфіденційність – це принцип, згідно з яким дані про особу молодого громадянина слід тримати в таємниці і не розголошувати, а також слід допускати ситуацію, яка може негативно вплинути на його здоров'я, честь, гідність та соціальний статус.

2. Соціальне проектування дає можливість повніше та ефективніше використовувати здобутки державної молодіжної політики та теорії соціальної роботи в практичній діяльності фахівців із соціальної роботи та соціальних служб.

Як правило, молодіжна політика реалізується через соціальні програми з допомогою доповнення соціальних проєктів. Під молодіжними соціальними програмами розуміємо, набір заходів, розроблених соціальними службами або організаціями з ціллю залучення молодих громадян, розвитку їх потенціалу та вирішення проблем суспільного характеру.

В основу розробки соціальних молодіжних проєктів, мають бути покладені чіткі параметри, такі як: багатовекторність розвитку та суперечливість соціального

об'єкта; суб'єктивні очікування та прогнозування від реалізації проєкту; критерії оцінки соціального об'єкту.

Необхідність розробки соціальних проєктів та програм, в першу чергу зумовлена наявністю певної соціальної проблеми. Вибір проблеми, на розв'язання якої буде спрямований проєкт чи програма, залежить від пріоритетів державної молодіжної політики та напрямів її реалізації.

Процедура розроблення соціальних проєктів складається з кількох основних етапів:

- виявлення та формулювання проблеми;
- визначення пріоритетів та цілей;
- вибір інструментів молодіжної політики(формулювання альтернатив);
- перетворення альтернатив у конкретні плани.

А саме процес розробки та реалізації передбачає послідовне виконання наступних робіт: розробка концепції проєкту; оцінка життєздатності проєкту; планування проєкту; складання бюджету; захист проєкту; попередній контроль; етап реалізації проєкту; корекція проєкту за підсумками моніторингу; завершення робіт і ліквідація проєкту.

Впровадження соціального проєктування, як інструменту для створення передумов реалізації молоді в технології соціальної роботи, інноваційних соціальних служб, моделей взаємодії соціального працівника та клієнта, інтенсифікує процес соціальної роботи (надає допомогу ширшому колу клієнтів, застосовуючи ту саму або меншу ресурсну базу, чисельність персоналу) шляхом чіткого визначення пріоритетних цілей та напрямів роботи, прогнозування результатів, досягається адекватне уявлення про практику соціальної роботи, глибше засвоєння практичних умінь та навичок студентами в процесі підготовки фахівців із соціальної роботи (за допомогою застосування методу навчальних проєктів).

4. Для перевірки концепцій та методики для розробки та реалізації соціальних програм та проєктів для молоді профілактичного типу підготовлено до захисту проєкт «Щаслива сім'я – основа подружнього життя».

Молода сім'я визначається тим, що вона знаходиться в процесі свого становлення та формування. Проблема виявлення сутності, причин, форм проявів сімейних розбіжностей та конфліктів, способів їх вирішення та профілактики є на сьогодні особливо актуальною для науки, тому що в період трансформації суспільства зріс показник розлучень, особливо серед молодих сімей.

Проблематика інституційних змін у суспільстві й у інституті сім'ї зокрема розглядається глибоко й у різних аспектах, при цьому процеси, що відбуваються в молодій сім'ї, фактично не аналізуються наукою, також виникає потреба дослідження проблеми профілактики конфліктів у молодій сім'ї в сучасному світі.

Соціальний проєкт «Щаслива сім'я – основа подружнього життя» може виступати, як організація профілактичних заходів у відділах «РАГСУ», де за спеціальною програмою, що включає питання психології, сексології, планування сім'ї молоде подружжя могло б набути знання для встановлення здорових відносин у сім'ї.

По-перше, буде здійснена профілактично-консультативна робота для пар, які ще не узаконили свої стосунки, але лише планують, для того щоб в подальшому знизити ризики розлучень. По-друге, реалізація даного проєкту передбачає набути практичних навичок з реалізації соціальних проєктів, ведення тренінгів, для студентів соціальних працівників, що прямо відповідають їх майбутній професійній діяльності.

Роль проєктування у практичній діяльності фахівців із соціальної роботи, соціальних служб полягає в значущості механізмів проєктної діяльності для здійснення ефективної соціальної роботи (ефективного менеджменту та самоменеджменту, створення та впровадження інноваційних технологій соціальної роботи).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банникова Л.Н. Технология проектной деятельности (на примере разработки проектов первичной профилактики зависимости от ПАВ): Учебное пособие. Ч. 1. / Л.Н., Банникова Л.Н. Боронина – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. – 72 с.
2. Болдина М.А. Технологии социальной работы с молодыми семьями // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. - №5 (051). – С. 261-266.
3. Бородін Є. Ціннісні аспекти формування молодіжної політики / Є. Бородін, Ю. Шайгородський // Сучасна українська політика. – 201. – Вип. 2. – С. 202 – 210.
4. Бородін Є. І. Визначення термінів державної молодіжної політики в законах України / Є. Бородін // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов.ред.) [та ін.]. – Д. : Дніпропетр. регіон. ін.- т держ. управл. УАДУ при Президентіві України, 2003. – Вип.1. – С. 3 – 11.
5. Бородін Є. І. Державна молодіжна політика в Україні: механізм формування та реалізації в контексті розвитку : навчальний посібник / Є. І. Бородін. – Дніпро : Грані, 2018. – 120 с.
6. Виноградов В. Н. Социальное проектирование становления и развития гражданского общества. Научно-методическое пособие / В. Н.Виноградов, О. В. Эрпих– СПб: Леонтьевский центр, 2000. – 120 с.
7. Головатый Н. Ф. Социология молодежи. Курс лекций / Н. Ф. Головатый – К.: МАУП, 1999. – 224 с.
8. Гринчишин С. С. Молодіжна політика в Україні в сучасних умовах суспільного розвитку Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Серія «Державне управління». 2019. №1 (82). С.143- 150.
9. Гринчишин С. С. Молодіжні цільові програми як дієвий інструмент реалізації молодіжної політики в Україні Інвестиції: практика та досвід. 2019. №7. С. 140-144.
10. Гринчишин С. С. Сутність та складові молодіжної політики Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Сучасні проблеми

державного управління в умовах системних змін». Серія «Державне управління». Т. XX, вип. 310. Маріуполь, ДонДУУ, 2019. С. 81-92.

11. Інноваційні моделі соціальних послуг. Проекти Українського фонду соціальних інновацій. Т. 2 / За ред.. Н. М. Шкуратової. – К., 2007. – 159 с.

12. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації: Аналітична доповідь Центру Розумкова // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 7. – С. 1–24

13. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.Я. Харченко, М.С. Кратінов, Л.Ц. Ваховський, О.П. Песоцька, В.О. Кратінова, О.Л. Караман. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 408 с.

14. Карцева Т. Б. Личностные изменения в ситуациях жизненных перемен // Психологический журнал. - 2008. - Т. 9. - №5.- С.26-32.

15. Качанова О. И. Семейные кризисы и пути их преодоления // Молодой ученый. - 2011. - Т.2. - №10. - С.13-17.

16. Киселева Л.В. Социально-психологические причины конфликтов в молодых семьях и пути их разрешения. Студенческий гений - 2005: Сборник статей / Под ред. А.И. Аспидова, А.Н. Штефана. - Нижний Новгород: НФ МГЭИ, 2015.- 26с.

17. Калмыкова Е.С. Психологические проблемы первых лет супружеской жизни. / В кн. Психология семьи: Учебное пособие для факультетов психологи, социологии, экономики и журналистики. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М». – 2012. – 282с.Кримський С. Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / Науковий керівник і редактор І. Г. Єрмаков. - К.: Департамент, 2003. - С 6-15.

18. Котляров И.В. Теоретические основы социального проектирования / Под ред. Е.М. Бабосова. – Минск: Наука и техника, 1996. – 188 с.

19. Крючков Ю.А. Теория и методы социального проектирования / Ю.А. Крючков – М.: МГП «Информрекламиздат», 1998. – 245 с.

20. Кузнецова Л.П. Основные технологии социальной работы: Учебное пособие / Л.П. Кузнецова – Владивосток: Изд-во ДВГТУ, 2002. – 92 с.
21. Курбатов В.И. Социальное проектирование: Учеб. пособ. / В.И. Курбатов, О.В. Курбатова – Ростов н/Д: Феникс, 2001. – 416 с.
22. Котляров И.В. Теоретические основы социального проектирования / Под ред. Е.М. Бабосова. – Минск: Наука и техника, 1996. – 188 с.
23. Лисовский В. Л. Советское студенчество. Социологические очерки / В. Л. Лисовский. – М. : Мысль, 1990. – 216 с.
24. Луков В.А. Социальное проектирование: Учеб. пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. / В.А. Луков – М.: Издательство Московской гуманитарно-социальной академии: Флинта, 2003. – 240 с.
25. Ляхов И.И. Социальное проектирование. – М.: Мысль, 1995. – 105с.
26. Макарова О. В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки / О. В. Макарова – К.: Ліра-К, 2004. – 328 с.
27. Макарова О.В. Програми соціальної підтримки: оцінка результатів та шляхи удосконалення // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 1(19). – С. 47–56.
28. Макарова О.В. Соціальні програми як інструмент подолання бідності і підвищення життєвого рівня населення / Реалізація Цілей Розвитку Тисячоліття ООН в Україні: подолання бідності та підвищення життєвого рівня населення. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – 2004. – С. 21–25.
29. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціал. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с. 2.
30. Молодежная политика: зарубежный и отечественный опыт : анализ. вестн. – М. : Аналитич. Упр. Совета Федерации федерал. Собр. РФ, 2007. – № 4 (321). – 56 с.

31. Нургалева Л.В. Молох соціального проєктування / Л. В. Нургалева / Открытый междисциплинарный электронный журнал «Гуманитарная информатика». – 2007. – №4. // <http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/4/nurg.htm>
32. Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі: Науковий збірник / Під ред. Кудряченко А. І. – К.: МАУП, 2004. – 336 с.
33. Прогнозное социальное проектирование: Теоретико-методологические и методические проблемы / Ин-т социологии РАН; Отв. ред. Т. М. Дридзе. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Наука, 1994. – 303 с.
34. Прокопенко Л. Л. Виховання та соціальний розвиток молоді як об'єкт впливу держави / Л. Л. Прокопенко, Т. М. Тарасенко // Аспекти публічного управління. – 2014. - № 1 – 2 (3-4) січень – лютий. – С. 70 – 77.
35. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования // Под ред. Е.Г.Силяевой. М.: Издательский центр «Академия», 2010.-192 с
36. Самсонова М. В. Технология и методы коллективного решения проблем / М. В.Самсонова, В. В. Ефимов – Ульяновск: УЛГТУ, 2003. – 152 с.
37. Соколов А. В. Современные институты молодежной политики в Европе: история становления и развития / А. В. Соколов // Вестн. междунар. организаций: образование, наука, новая экономика. – 2009. – № 1 (23). – С. 84–99.
38. Семья в психологической консультации: опыт и проблемы психологического консультирования / Под ред. А.А. Бодалёва. - М.: Педагогика, 2016.- 208 с.
39. Сучасний європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики : навч. посіб. / Є. І. Бородін, Ю. В. Борисова, Н. М. Літвінова, І. В. Хохрякова. – Д. : Пороги, 2008 – 116 с.
40. Социальная работа: история, теория и практика: Научно-учебно-методическое пособие / Под ред. Харченко С. Я. В 2 ч. – Ч. 2. – Луганск: Альма-матер, 2004. – 307 с.

41. Технология социальной работы: Учеб. пособие / Под ред. Зайнышева И.Г. – М.: ВЛАДОС, 2002. – 240 с.
42. Технологии социальной работы: Учеб. пособие / Под ред. Холостовой Е.И. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 400 с.
43. Усманов Б. Ф. Социальная инноватика: Учеб. пособие / Ин-т молодежи / Б. Ф. Усманов – М., 2000. – 335 с.
44. Хилл П. Наука и искусство проектирования. Методы проектирования, научное обоснование решений / Пер. с англ. / Под ред. В. Венды. – М.: Мир, 1973. – 264 с.
45. Ходякова Д.О., Гончарова С.В. Особенности конфликтов в молодой семье // Студенческий форум: электрон.научн. журн. 2017. № 1(1). URL: <https://nauchforum.ru/journal/stud/1/18289> (дата обращения: 15.01.2019).
46. Хейли Дж., Эриксон М. Возникновение семьи. Психология и психотерапия семейных конфликтов / Под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара: Владос, 2008.- 752 с.
47. Шнейдер Л.Б. Семейная психология: учебное пособие для вузов. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2017. - 768 с.
48. Щеглова С. Н. Социальное прогнозирование, проектирование и моделирование: Учебный практикум / С.Н. Щеглова – М.: Социум, 2001. – 96 с.
49. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования / В.А. Ядов – М.: Омега-Л, 2007. – 567 с.
50. Яременко О. О. Соціальні дослідження як інструмент обґрунтування соціальних програм та проєктів // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - № I. - 2002. - С 81-84.
51. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 1621-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

52. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 р. № 16 (в редакції від 19.10.2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>

53. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21.06.2001 р. № 42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

54. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. №28, ст. 233 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

ДОДАТКИ

«Додаток А»

Основні підходи науковців до визначення поняття «молодіжна політика»

ПІБ автора	Рік	Сутнісні характеристики
В. Криворученко	1995	«Молодіжна політика – це сукупність дій всіх державних і громадських інституцій, проте кожен її суб’єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано, відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов»
В. Лісовський	1996	«Молодіжна політика – це система заходів із «завоювання», утримання і підтримки певного соціального (економічного, правового, політичного, етнічного, культурологічного тощо) статусу групи молоді, яка через ті або інші причини виявлялася або може виявитися у перспективі в скрутному, обмеженому становищі в порівнянні з іншими групами і при цьому не в змозі поліпшити своє становище»
Л. Пал	1999	«Молодіжна політика – це напрям дії або утримання від неї, обраний державними органами для розв’язання певної проблеми або сукупності взаємопов’язаних проблем»
І. Гайванович	2000	«Молодіжна політика – це, по-перше, система ідей, теоретичних положень про місце і роль молодого покоління в суспільстві; по-друге, це практична діяльність суб’єктів такої політики: Радянської держави, громадських організацій та інших соціальних інститутів щодо реалізації цих ідей, положень і директив з метою формування і розвитку

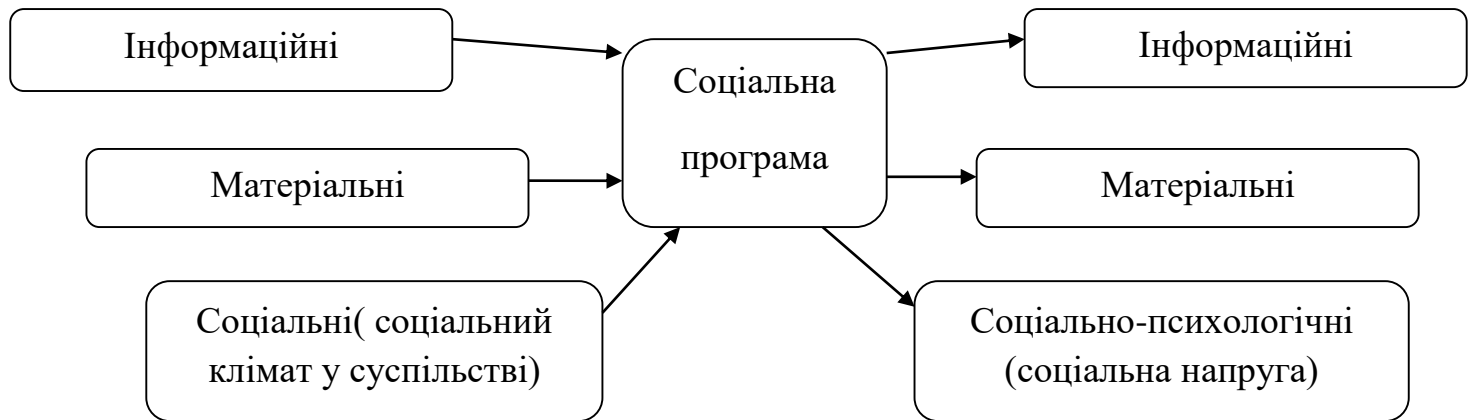
		молоді, реалізації творчих потенцій в інтересах будівництва нового суспільства»
М. Перепилиця	2001	«Молодіжна політика – це комплексне явище, що є результатом практичної, науково-теоретичної, ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді»
А. Данилов	2003	«Молодіжна політика – це напрямок діяльності держави, мета якої – створення необхідних соціально-економічних, організаційних умов і гарантій для соціального становлення і розвитку молоді, реалізація творчого потенціалу молодого покоління в інтересах розвитку суспільства»
В. Головенько	2006	«Молодіжна політика – це комплексне явище, яке є результатом практичної, науково-теоретичної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді»
Є. Бородін	2009	«Молодіжна політика – це комплекс теоретичних, концептуальних положень про завдання суспільства, держави, суспільних інститутів щодо соціалізації, підтримки, сприяння соціальному становленню молоді та практична діяльність політичних і суспільних суб'єктів, спрямована на розв'язання проблем молодого покоління в цілому або його окремих категорій»

«Додаток Б»

Схема соціальної програми

Входи (функції)

Виходи(цілі)

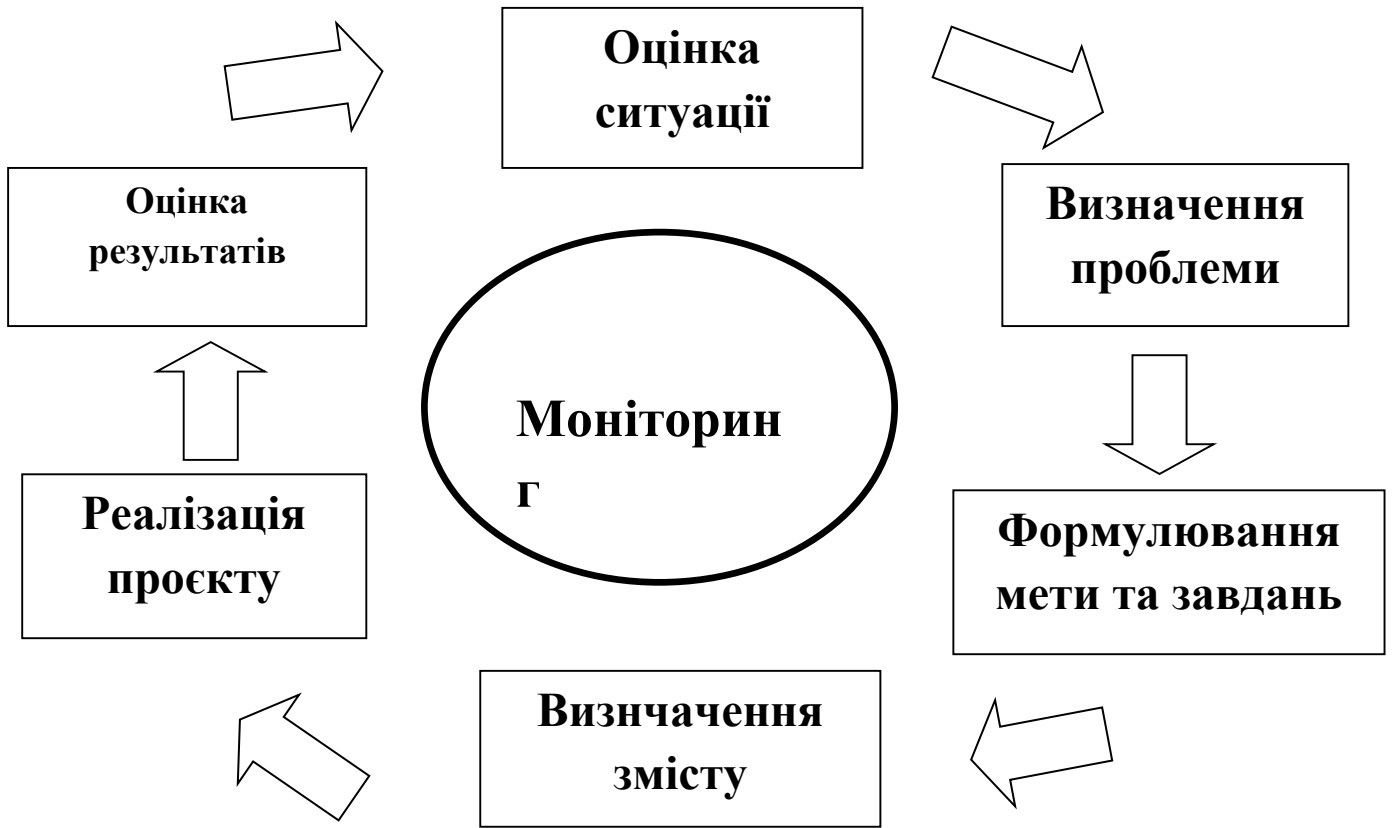
«Додаток В»

Класифікація соціальних програм

Критерії	Класифікаційна ознака
1. За спрямованістю:	<ul style="list-style-type: none"> - спрямовані на попередження негативних соціальних наслідків будь-яких процесів або явищ; - спрямованні на подолання негативних соціальних явищ або процесів – програми адресної допомоги, соціальної допомоги самотнім; - спрямовані на розвиток будь-якої соціальної сфери або соціальної групи (розвиток молоді). Ці програми не обов'язково вирішують можливі або наявні проблеми.
2. За терміном дії:	<ul style="list-style-type: none"> - короткострокові (1-2 роки); - середньострокові (3-5 років); - довгострокові (8-10 років та більше).
3. За масштабністю:	<ul style="list-style-type: none"> - глобальні; - регіональні; - національні; - територіальні.
4. За рівнем комплексності:	<ul style="list-style-type: none"> - спрямовані на вирішення певних проблем конкретних категорій населення за допомогою обмежених дій, наприклад, програма безкоштовних обідів для молодших школярів.

	<p>Такі програми не обов'язково мають вигляд окремого затвердженого документу, вони навіть можуть бути складовими частинами інших (комплексних програм).</p>
--	--

«Додаток Г»
Життєвий цикл проєкту

«Додаток Д»

План-графік соціального проєкту

План соціального проєкту					
№	Зміст заходу	Мета заходу	Терміни виконання	Людські ресурси	Фінансове забезпечення

«Додаток Е»

План-графік соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

№	Заходи		Термін виконання	Кошти	Виконавці
	Найменування заходу	Мета заходу			
Інформаційно-профілактична робота з попередження розлучень в молодих сім'ях					
1.	Анкетування	Визначення відношення молоді до необхідності організації профілактичних заходів сімейних стосунків	18.09.2021 30.09.2021	150 грн.	4 особи
2.	Лекція «Психологія стосунків на сучасному етапі»	Проведення тематичної зустрічі з учасниками анкетування та інформування молоді про особливості сімейних стосунків та самосвідомості учасників	05.10.2021 07.10.2021 09.10.2021 11.10.2021 13.10.2021 15.10.2021	100 грн.	2 особи (по 3 дні роботи)

№	Заходи		Термін виконання	Кошти	Виконавці та умови роботи
	Найменування заходу	Мета заходу			
Консультавання					
4.	Тренінг «Профілактика сімейних стосунків та вирішення конфліктів в молодих сім'ях».	Зміцнення стосунків та визначення майбутніх конфліктних сфер і допомога у їх вирішенні	06.10.2021 08.10.2021 10.10.2021 12.10.2021 14.10.2021 17.10.2021	300 грн.	2 особи (по 3 дні роботи)
5.	Консультації.	Надати інформацію про особливості ведення сімейного побуту, ведення сімейного бюджету, та аспекти виховання дітей	25.10.2021 29.10.2021 02.11.2021 05.11.2021 08.11.2021	0.00 грн.	2 особи (5 днів роботи)
6.	Заключне опитування	Визначення впливу профілактичної роботи	15.11.2021 20.11.2021	0.00 грн.	4 особи
№	Заходи			Кошти	

	Найменування заходу	Мета заходу	Термін виконання		Виконавці та умови роботи
Оцінка ефективності					
7.	Опрацювання отриманих результатів	Визначення впливу профілактичних заходів на корекцію стосунків та подолання конфліктів у молодих сім'ях	25.11.2021 29.11.2021 01.12.2021	0.00 грн	4 особи

Бюджет проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

Назва заходу	Кількість одиниць	Засоби	Ціна	Кількість	Вартість	Всього, грн.
Лекція		Папір	65.00 грн.	50 листків	65.00 грн.	100.00
		Чорна фарба	35.00 грн.	1 флакон	35.00 грн.	
Тренінг		Папір	100.00 грн	40 шт.	100.00	300.00
		Ручка	120.00 грн	40 шт.	грн	
		Маркер	80.00 грн	10 шт.	120.00 грн 80.00грн	
Анкети	40 одиниць	Папір	150.00 грн	40 листків	150.00	300.00
		Чорна фарба	150.00 грн	1 флакон	грн 150.00 грн	
Інші витрати					300.00 грн	300.00

ВСЬОГО:	1000 грн.					
---------	-----------	--	--	--	--	--

«Додаток К»

Бланк анкети «Вивчення думки молоді м. Ірпінь про необхідність організації діяльності по профілактиці розлучень в молодих сім'ях»

Питання анкети:

1. Вкажіть вашу стать:

А) жінка;

Б) чоловік.

2. Вкажіть ваш вік:

А) 16-22;

Б) 22-30.

3. Чи перебуваєте ви у відносинах?

А) так;

Б) ні.

4. Чи перебуваєте ви у шлюбі?

А) так;

Б) ні.

5. Чи виникають у вашій парі розбіжності або серйозні конфлікти?

А) так, часто;

Б) так, вкрай рідко;

В) ні, майже не виникають.

6. Вкажіть причини розбіжностей, які виникають _____?

7. Як ви вирішуєте, розбіжності, які виникають?

А) вирішуємо самі, шукаємо компроміс;

Б) звертаємось за допомогою до батьків;

В) звертаємось за порадою до друзів\подруг.

8. Як ви рахуєте, психолог допоможе налагодити відносини?

А) так;

Б) ні.

9. Чи зверталась ваша пара коли-небудь за допомогою спеціаліста для вирішення розбіжностей?

А) так;

Б) ні.

10. Якби знали куди можна звернутись за допомогою спеціалістів, ви б звернулись?

А) так, у випадку необхідності;

Б) ні.

11. Чи цікаво було б вам, відвідувати лекції на тему психології сімейних відносин та вирішення розбіжностей в парі?

А) так;

Б) ні.

«Додаток Л»

Лекція «Психологія стосунків на сучасному етапі»

Психологія відносин між чоловіком і жінкою – тема, яка потребує глибокого занурення. Її проблематика зачіпає потреби обох статей, вміння вибудовувати довірче взаємодія. Конфлікти виникають через різних характерів. В результаті емоційного зіткнення партнери зазнають значних втрат.

Історичний поступ відобразив зміну шлюбних і родинних взаємин між чоловіком і жінкою, зазвичай відповідних певному рівню соціально-економічного розвитку суспільства. Упродовж двадцятого століття інститут сім'ї зазнав суттєвих змін, як структурного, так і функціонального змісту. Сучасна родина у своєму розвитку теж характеризується трансформаційними тенденціями, причому як позитивними, так і негативними. Ці зміни стосуються вже етапу дошлюбного вибору, зокрема: - зростання вільного вибору партнера, що породжує більшу критичність, - збільшення віку молодих людей, що вступають в шлюб, - поєднання мотивації розрахунку та симпатії при виборі шлюбного партнера.

Для сучасних родин характерними є ряд взаємопов'язаних ознак: зростання вимог до вдалого шлюбного життя; зменшення дітонародження та кількості дітей в сім'ї; поєднання сімейної та професійної самореалізації; послаблення гендерної диференціації у виконанні родинних функцій; зниження влади батьків над дітьми і влади чоловіків над жінками; посилення міграційних процесів, в які потрапляє сучасна сім'я.

Так, демократизація і гуманізація суспільства спровокувала зростання критичності людини до подружнього партнера як на етапі його вибору, так і впродовж шлюбного життя. Вдалий шлюб не зводиться натепер лише до соціальної захищеності, фінансового достатку та побутової облаштованості, а першочергово

передбачає психологічну сумісність і взаєморозуміння між подружжям. Подружня пара обмірковує питання дітонародження, не завжди розглядаючи репродуктивну родинну функцію як головну. Поінформованість молодих людей щодо контролю дітонародження дозволяє визначатись і щодо кількості нащадків. Більшість жінок і чоловіків успішно поєднують сімейну і професійну самореалізацію, зокрема жінка має можливість і працювати, і виховувати дітей.

Спостерігається також тенденція взаємозаміни чоловіка і дружини у виконанні родинних функцій. Приміром, чоловік готує їжу, облаштовує домашній побут, а дружина має прерогативу у зароблянні грошей (переважно щодо міських жителів). Втрачається традиційна патріархальна жорсткість у розподілі родинної влади, як щодо подружньої пари, так і щодо батьків над дітьми. Економічна і політична нестабільність в країні чи регіоні, а також прагнення покращити, урізноманітнити життя провокують родину до зміни місця проживання, що потребує психологічного та побутового пристосування. Однак багато психологів і соціологів говорять про кризу сучасної моногамної сім'ї. Ця криза спричинюється деформацією, невизначеністю і навіть частковою втратою сімейних цінностей в результаті різкої зміни моделі суспільного життя і має типові ознаки: зростання вимог до вдалого шлюбного життя зменшення дітонародження та кількості дітей в сім'ї поєднання сімейної та професійної самореалізації послаблення гендерної диференціації у виконанні родинних функцій зниження влади батьків над дітьми і влади чоловіків над жінками посилення міграційних процесів, в які потрапляє сучасна сім'я.

В цілому можна відзначити, що сучасна сім'я будується навколо подружніх відносин, а не на догоду кровним; росте тенденція членів родини до індивідуалізації; виникають альтернативні форми шлюбно-сімейних взаємин; шлюб звільняється від релігійних, національних, соціально-демографічних забобонів; формуються нові способи рішення сімейних проблем, з'являються передумови розповсюдження егалітарних родин.

Науковці прогнозують такі тенденції розвитку шлюбу та сім'ї:

- втрата прерогативи зареєстрованого шлюбу, поширення альтернативи між ним та іншими формами співіснування;
- поява відкритого шлюбу, де відносини між подружжям базуються на взаємній довірі, відвертості, відкритості спілкування, рівноправності та партнерстві;
- зростання явища міжнародних шлюбів (наразі близько 4% українців одружуються з іноземцями);
- у соціалізації дітей з батьківського дому до власної родини з'явиться проміжна ланка – різноманітні любовні зв'язки, пробний шлюб, життя в групі, незареєстрований шлюб;
- число дітей, що виховуються в неповних сім'ях, буде зростати.

«Додаток М»

Зразок листа для вправи тренінгу «Лист дружині\чоловіку»

«Дорогий_____, я знаю що ти думаєш, що я_____, але я б хотіла_____. Коли я бачу, що Я відчуваю..... Мені б хотілося, щоб І в цьому випадку, я думаю, що зміниться Я відчуваю до тебе І знаю, що ти відчуваєш до мене Наше майбутнє.....»